

Jaarverslag Binnenlandse Veiligheidsdienst 2000

Woord vooraf

Voor u ligt het tiende jaarverslag van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD). Met dit verslag wordt inzicht gegeven in de bevindingen van de BVD in het jaar 2000. Tevens wordt - voor zover mogelijk - informatie verstrekt over de aandachtsgebieden van de BVD in 2001. Informatie over operationele aangelegenheden is niet in het jaarverslag opgenomen. Deze is wel verstrekt aan de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer.

Een vergelijking van de jaarverslagen 1991 en 2000 leert dat de mate waarin openheid wordt betracht over de verschillende onderwerpen aanmerkelijk is toegenomen. Een openheid die inmiddels zijn beslag heeft gekregen in het voorstel voor een nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, dat op dit moment bij het parlement in behandeling is. Een van de elementen in het wetsvoorstel is, dat het uitbrengen van een jaarverslag verplicht wordt gesteld. De opzet van het jaarverslag zal overigens niet wezenlijk veranderen. Tegelijk valt op dat de verschillende aandachtsgebieden weliswaar grotendeels dezelfde zijn gebleven, maar dat binnen deze aandachtsgebieden sprake is van een grotere verscheidenheid. Het weerspiegelt de veranderingen die zich de afgelopen jaren in onze samenleving hebben voltrokken.

Het jaarverslag van de BVD biedt een overzicht van de ontwikkelingen die voor de veiligheid van ons land van belang zijn. Ik wil eenieder die daarin geïnteresseerd is lezing van het jaarverslag van harte aanbevelen.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

K.G. de Vries

Inhoud

Woord vooraf	3	
Lijst van afkortingen	9	
1	Ontwikkelingen op het gebied van de binnenlandse veiligheid	13
1.1	Nationale veiligheid en ontgrenzing	13
1.2	Actuele veiligheidsthema's	14
1.2.1	Tegenkrachten bij integratie	14
1.2.2	Terrorisme	15
1.2.3	Illegale migratie	16
1.2.4	Massavernietigingswapens	16
1.2.5	Internationale instellingen	16
1.2.6	Informatie- en communicatietechnologie (ICT)	17
1.3	Naar een nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten	17
2	Tegenkrachten bij integratie	21
2.1	Extreem rechts	21
2.2	De Marokkaanse gemeenschap	23
2.3	Het Marokkaanse beheersnetwerk	24
2.4	Geïmporteerde conflicten uit Marokko	25
2.5	Het Turkse beheersnetwerk	26
2.6	Andere etnische groepen	27
2.7	Islamitisch onderwijs	28
3	Terrorisme	31
3.1	Terrorismedreiging in de Europese Unie	31
3.2	Radicale islamitische organisaties	33
3.2.1	Algerijnse politiek islamitische groeperingen	33
3.2.2	Egyptische gewelddadige politiek-islamitische groeperingen	34
3.2.3	Usama Ben Laden	34
3.2.4	Kaplan	34
3.3	Het Midden-Oostenconflict	35
3.4	PKK (Koerdische Arbeiderspartij)	35
3.5	DHKP-C (Revolutionaire Volksbevrijdingspartij-Front)	36
3.6	Noord-Ierse terroristische organisaties	37
3.7	Mujahedin-e Khalq	38
4	Politiek (gewelddadig) activisme	41
4.1	Radicaal links	41
4.2	Molukkers	43
5	Ongewenste bemoeienis van vreemde mogendheden	47
5.1	Irak	47
5.2	Iran	48
5.3	Volksrepubliek China	48
5.4	Rusland	49

5.5	Zuid-Slavische staten	50
6	Proliferatie en massavernietigingswapens en ongewenste handel in conventionele wapens	53
6.1	Massavernietigingswapens	53
6.2	Illegale en politiek ongewenste handel in conventionele wapens	54
7	Overige aandachtsgebieden	59
7.1	Lockerbie-proces	59
7.2	EK2000	59
7.3	Suriname	60
7.4	Illegale migratie	61
7.5	Georganiseerde criminaliteit	62
7.6	Internationale organisaties	63
7.6.1	Joegoslavië Tribunaal	63
7.7	Financieel onderzoek	64
8	Beveiligingsbevordering	67
8.1	Bijzondere informatiebeveiliging	67
8.1.1	BIB-beraad	67
8.1.2	Herziening regelgeving beveiliging staatsgeheimen	68
8.1.3	Evalueren en certificeren van IT-beveiligingsapparatuur	68
8.1.4	Inspecties	69
8.2	Vitale sectoren	69
8.2.1	Vitale ICT-infrastructuur	69
8.2.2	Security surveys	70
8.2.3	Burgerluchtvaart	70
8.2.4	Nieuwe generatie reisdocumenten	71
8.3	Integriteit openbaar bestuur	71
8.3.1	Begeleiden kwetsbaarheidsonderzoeken	71
8.3.2	Meldpunt integriteitsaantastingen	72
8.4	Veiligheidsonderzoeken	72
8.4.1	Aantallen functies en onderzoeken	73
8.4.2	Resultaten	74
8.4.3	Bezwaar en beroep	75
8.4.4	Procescriteria	76
8.4.5	Veiligheidsonderzoeken bij de politie	76
8.4.6	Overige onderwerpen	77
9	Samenwerking	79
9.1	Samenwerking in Nederland	79
9.1.1	Militaire Inlichtingendienst	79
9.1.2	Samenwerking met politie en Koninklijke Marechaussee	79
9.1.3	Grote Evaluatiedriehoek en Technische Evaluatiecommissie	80
9.2	Samenwerking binnen het Koninkrijk	80
9.3	Internationale samenwerking	81
9.3.1	Europese inlichtingen- en veiligheidsdiensten	81
9.3.2	NAVO en WEU	81
9.3.3	Europese Unie	82

10	Informatieverschaffing en klachtenbehandeling	85	
10.1	Verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur		85
10.2	Klachten	86	
11	Organisatie en personeel	89	
11.1	De organisatie van de BVD	89	
11.2	Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging (NBV)		89
11.3	Personeel	90	
11.4	Informatievoorziening	91	
11.5	Huisvesting	92	
11.6	Archief	92	
11.7	Financieel kader	93	
Bijlage 1	Kamerstukken over de BVD in het jaar 2000	95	
Bijlage 2	Sturing en controle	101	

Lijst van afkortingen

AAR-9	Algemene Aanwijzingen voor de Rijksdienst
AIS	Armée Islamique du salut, gewapende tak van het FIS
AJAI	Al Jama'ia al Islamiyya, Egyptische politiek-islamitische groepering
AMG	Arbo Management Groep
ANP	Algemeen Nederlands Persbureau
Arbo	Arbeidsomstandigheden
ARB	Armée Revolutionnaire Bretonne
BD	Bijzondere Dienst van de KMar
BIB-beraad	Bijzondere Informatiebeveiligingsberaad
BVD	Binnenlandse Veiligheidsdienst
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CD	Centrum-Democraten
CICI	Centraal Punt Informatie en Coördinatie Grote Infrastructurele Projecten
CIRA	Continuity Irish Republican Army
CVIN	Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland
DHKP-C	Devrimci Halk Kurtulus Partisi-Cephesi, Revolutionaire Volksbevrijdings-partij-Front, Turkse linkse groepering
EIJ	Egyptische Islamitische Jihad, terroristische organisatie
ETA	Euskadi Ta Askatasuna (Baskische afscheidingsbeweging)
EU	Europese Unie
FIS	Front Islamique du Salut, verboden politieke partij in Algerije
FMO	Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden
FSB	Federalnaya Sluzhba Bezopasnosti, Russische federale veiligheidsdienst
GIA	Groupe Islamique Armé, Algerijnse terroristische groepering
GRAPO	Grupo de Resistencia Antifascista, Primero de Octubre
GRU	Glavnoye Razvedyvatelnoye Upravleniye, Russische militaire inlichtingendienst
GSPC	Groupe Salafiste pour Prédication et le Combat (afsplitsing van de GIA)
G8	De acht grootste geïndustrialiseerde landen van de wereld
HDZ	Hrvatska Demokratska Zajednica (Kroatische Democratische Unie)
ICC	International Criminal Court (Internationaal Strafhof)
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
ICTY	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, Joegoslavië Tribunaal
INLA	Irish National Liberation Army
IRA	Irish Republican Army
ISN	Islamitische Stichting Nederland
KGB	Komitet Gosudarstvennoi Bezopasnoti (Russisch Comité voor de Staatsveiligheid)
KMar	Koninklijke Marechaussee
KWINT	Kwetsbaarheid Internet
LISWO	Leids Instituut voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi (Partij van Nationale Actie)

MKO	Mujahedin-e Khalk, Iraanse oppositiegroepering (in het vorige jaarverslag MeK genoemd)
MICIV	Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
MID	Militaire Inlichtingendienst
MVW	Massavernietigingswapens
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NBV	Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging
NNP	Nieuwe Nationale Partij, extreem-rechtse Nederlandse splinterpartij
NO	Nationaal Offensief
NPV	Non-Proliveratieverdrag
NSA	National Security Authority
NVU	Nederlandse Volksunie
OM	Openbaar Ministerie
OPBW	Organization for the Prohibition of Biological Weapons
OPCW	Organization for the Prohibition of Chemical Weapons
PAG	People Against Genocide
PGIN	Palestijnse Gebodenheid in Nederland
PKK	Partiye Karkeren Kurdistan, Koerdische Arbeiderspartij
RID	Regionale Inlichtingendienst
RIRA	Real Irish Republican Army
RSI	Repetitive Strain Injury
SCIN	Scottish Court in the Netherlands
SPIN	Stichting Palestijnse Islamieten in Nederland
SVR	Slushba Vneshney Razvedky, Russische inlichtingendienst
TEC	Technische Evaluatiecommissie
TFN	Turkse Federatie Nederland, Turkse nationalistische groepering
TICF	Turks Islamitisch Culturele Federatie
TKP/ml	Turkiyeli Komunist Partisi/marxist leninist (Turkse Communistische Partij/ml)
UGM	Uitvoerig Gemotiveerde Mening
VK	Verenigd Koninkrijk
VMJ	Vrije Molukse Jongeren
VN	Verenigde Naties
VRC	Volksrepubliek China
WEU	West-Europese Unie
WICS	World Islamic Call Society, Libische religieuze zendingsorganisatie
WIV	Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
WOB	Wet openbaarheid van bestuur
17 N	Revolutionaire Organisatie 17 november (Griekenland)

1 Ontwikkelingen op het gebied van de binnenlandse veiligheid

In het eerste jaar van het nieuwe millennium werd de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) geconfronteerd met tal van onderwerpen, waaraan aandacht moest worden besteed naast de al bekende aandachtsgebieden.

Daarbij ging het niet alleen om te verwachten zaken als de beveiliging van het EK2000. Er waren ook onverwachte zaken als de mogelijke repercussies in Nederland van het Israëliisch-Palestijns conflict. De tendens van een toenemende differentiatie in de aard van de problematiek als gevolg van een steeds complexer en dynamischer wereldorde werd daarmee opnieuw bevestigd.

Tegelijk zijn op het vlak van de organisatie van de BVD veranderingen gaande. Zo vonden voorbereidingen plaats voor de overgang van het Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging (NBV) naar de BVD. Deze overgang, die past binnen de beveiligingsbevorderende taak van de BVD, vond begin dit jaar plaats. Ook zijn voorbereidingen getroffen voor de invoering van de nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, die in behandeling is bij het parlement.

1.1 Nationale veiligheid en ontgrenzing

Europese binnengrenzen zijn verdwenen en ICT-ontwikkelingen doen grenzen van tijd en ruimte verdwijnen. Deze 'ontgrenzing' heeft ook gevolgen voor de nationale veiligheid. Die kan nog minder dan voorheen los worden gezien van internationale ontwikkelingen. In onze multi-etnische samenleving kunnen conflicten elders 'onze' conflicten worden door direct gevoelde betrokkenheid van minderheden in ons land. Zij kunnen bovendien onze zorg worden door inzet van Nederlandse troepen of door het op gang komen van migratiestromen. Verder kunnen extremistische of terroristische groepen profiteren van ICT-ontwikkelingen of het wegvallen van fysieke grenzen. Via moderne communicatiemiddelen kunnen extremistische groepen zich zeer snel organiseren. De zichtbaarheid en voorspelbaarheid van (potentiële) dreiging neemt mede hierdoor af.

In het proces van inlichtingenvergaring en van beveiligingsbevordering neemt de dynamiek, het aantal aandachtsgebieden en de noodzaak tot voortdurende aanpassing toe. Nieuwe onderzoeksmethoden als financieel onderzoek moeten daarbij helpen. Ook goede samenwerkingsrelaties, zowel op lokaal, nationaal als internationaal niveau blijven van belang.

1.2 Actuele veiligheidsthema's

De belangrijkste actuele veiligheidsthema's zijn: tegenkrachten bij de integratie van etnische minderheden, terrorisme, illegale migratie, proliferatie van massavernietigingswapens, de beveiliging van internationale organisaties en de ontwikkelingen op het gebied van informatie- en communicatietechnologie. Hieronder worden deze thema's, vooruitlopend op de volgende hoofdstukken, kort aan de orde gesteld. In mei 2001 verschijnt een aparte BVD-publicatie over terrorisme aan het begin van de 21e eeuw.

1.2.1 Tegenkrachten bij integratie

De grond voor de BVD om aandacht te besteden aan de integratie van minderheden is gelegen in bescherming van grondrechten en in de zorg om veiligheid. In het bijzonder spelen daarbij het voorkomen van geweld bij conflictsituaties en het voorkomen van manipulatie van kwetsbare groepen door rechts-extremisten of door fundamentalistische dan wel extreem-nationalistische groepen of personen, al dan niet uit herkomstlanden. In dit verband wordt vooral aandacht gegeven aan extreem-rechts. Daarnaast worden relevante ontwikkelingen in de Marokkaanse en Turkse gemeenschap gevolgd.

Extreem rechts is niet meer aanwezig in vertegenwoordigende lichamen, zodat een stem van die kant slechts mogelijk is via demonstraties en acties. Verschillende rechts-extremistische partijen oriënteren zich al wel op de gemeenteraadsverkiezingen van 2002, hetgeen tot botsingen kan leiden. Het aantal incidenten met een racistisch of xenofob karakter bleef in Nederland zeker in vergelijking met de ons omringende landen laag. Incidenten stonden veelal op zichzelf en gebeurden spontaan; planning of regie van extreem-rechtse organisaties werden hierbij niet geconstateerd. Geweldsincidenten met een racistisch of xenofob motief worden door de EU-lidstaten aan 'Brussel' gemeld.

Met name in de Turkse en Marokkaanse gemeenschap in Nederland doen zich tegenstellingen voor, die een weerspiegeling vormen van de tegenstellingen in het moederland. Zo is in Marokko sprake van een scherpe tegenstelling tussen een conservatieve en een hervormingsgezinde stroming, die zich ook in Nederland doet gelden. Tal van conflicten in Turkije hebben hun weerslag op de Turkse bevolkingsgroep in Nederland. Vanuit beide landen bestaan beheersnetwerken die ten doel hebben de invloed vanuit het moederland zeker te stellen, met alle gevolgen van dien voor het integratieproces in de Nederlandse samenleving.

1.2.2 Terrorisme

In het afgelopen decennium nam de belangstelling van de internationale gemeenschap voor terrorismebestrijding aanzienlijk toe. Niet alleen EU, VN, NAVO en G8 gaven er meer prioriteit aan, tal van andere fora besteedden er eveneens aandacht aan. Op de achtergrond speelt in VN-verband altijd de definitiekwestie van terrorisme. Wat voor de één terrorisme is, is voor de ander een politieke vrijheidsstrijd. Desondanks is vooruitgang geboekt in de internationale samenwerking. Zo konden VN-verdragen tegen terrorisme worden afgerond en ter tekening voor VN-lidstaten worden opgesteld.

De directe aanleiding voor de toegenomen internationale belangstelling voor terrorismebedreiging ligt in de ernst van enkele zeer geweldadige aanslagen tegen met name Amerikaanse doelen de afgelopen jaren. Europa zelf is over het algemeen gespaard gebleven voor terroristisch geweld, afgezien van het geweld van de ETA momenteel in Spanje en het geweld van afvallige splinters van de IRA in het Verenigd Koninkrijk. De diepere achtergrond voor de aandacht voor terrorismebestrijding is gelegen in de potentiële dreiging die uitgaat van terroristische netwerken als die van Usama Ben Laden. Deze groepen vinden veelal onderdak in staten met een zwakke staatsmacht en hebben een support-netwerk in het Westen. Moderne communicatiemiddelen staan garant voor snelle organisatie. Dit genereert

in combinatie met het accepteren of misschien zelf nastreven van zoveel mogelijk slachtoffers bij aanslagen een schrikbeeld.

Conflicthaarden, zeker die in de directe omgeving van Europa (Balkan, Midden-Oosten) kunnen bovendien leiden tot gewelddadige repercussies, ook in Nederland.

1.2.3 Illegale migratie

Op het terrein van illegale immigratie zijn de contacten met bron- en transitlanden verder uitgebouwd met het oog op het leveren van een bijdrage aan de Taskforce Mensensmokkel. Deze taskforce heeft de taak illegale migratie tegen te gaan en valt onder verantwoordelijkheid van de minister van Justitie. De combinatie van de relatieve veiligheid en welvaart in West-Europa en Noord-Amerika En het aantal conflicthaarden en economisch zwakke regio's in de wereld zal een stroom illegale migranten blijven genereren.

Het moge duidelijk zijn dat deze problematiek alleen in internationaal verband kan worden opgelost. In de Europese Unie staat het onderwerp vanuit verschillende invalshoeken dan ook hoog op de agenda.

1.2.4 Massavernietigingswapens

Verschiedende landen die in een conflictsituatie verkeren, streven naar eigen capaciteit voor de productie van massavernietigingswapens. De context hier is weliswaar vaak regionaal bepaald door overwegingen van machtsverhouding tussen staten, de internationale veiligheid doet dit alles geen goed.

De BVD blijft zich inzetten voor het handhaven van een non-proliferatie regime. Deze inzet varieert van het adviseren van het ministerie van Economische Zaken bij beleidsvorming en bij wet- en regelgeving tot het daadwerkelijk zicht krijgen op misbruik van exportproducten ten behoeve van wapen- of rakettechnologie.

1.2.5 Internationale instellingen

Met de vestiging van internationale instellingen als het Joegoslavië-tribunaal (YCTY), de Organization for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW), het Lockerbie-proces en straks naar verwachting het Internationaal Strafhof draagt Nederland bij aan de internationale veiligheid en aan de internationale rechtsorde. Aan deze organisaties kleven echter ook veiligheidsrisico's. Niet alleen moet rekening worden gehouden met inlichtingenactiviteiten rondom deze organisaties, maar ook met (terroristische) gewelds dreiging in dit verband. Is bij het ICTY of bij het Lockerbie-proces nog sprake van dreiging uit één of enkele richtingen, bij het Strafhof kan dreiging heel divers zijn.

1.2.6 Informatie- en communicatietechnologie (ICT)

Informatie- en communicatietechnologie (ICT) is de afgelopen jaren meer gestandaardiseerd. Dit betekent betere, voor steeds meer consumenten toegankelijke dienstverlening. De economische en sociale afhankelijkheid van ICT neemt mede hierdoor verder toe.

Dat ICT kwetsbaar is, bleek in 2000 weer door de verspreiding van het 'I love you-virus' en werd bovendien op geheel ander (privacy-)vlak duidelijk uit de discussies over het mogelijk bestaan van het afluisternetwerk Echelon.

Cyber-warfare lijkt futuristisch, maar kan heel reële vormen aannemen wanneer systemen platgelegd worden door een 'e-mail-bombardement' of doordat sites van bedrijven of overheden gemanipuleerd worden met ongewenste informatie of desinformatie.

De beveiligingsproblematiek rondom ICT blijft derhalve een majeur onderwerp voor de BVD. Cryptografie speelt daarbij een grote rol. Niet alleen als middel om

vertrouwelijke informatie te beschermen tegen inbreuken, maar bijvoorbeeld ook om de authenticiteit van informatie te waarborgen. Duidelijk is dat dreiging tegen ICT-voorzieningen alleen in een internationale context bekeken kan worden.

ICT raakt de BVD verder op het terrein van interceptie van telecommunicatie. Wet- en regelgeving (bijvoorbeeld de Telecommunicatiewet uit 1998), samenwerking nationaal en internationaal en investeren in techniek vormen de mix waarmee dit inlichtingenmiddel ondanks stormachtige ontwikkelingen inzetbaar blijft. Daarnaast zijn juist ook door de mogelijkheden van ICT open bronnen belangrijker geworden als informatie- en kennisbron. Verwerking van de bulk aan open bronnen-informatie en analyse ervan in combinatie met geheime informatie vereist niet alleen bijzondere professionaliteit, maar ook technische oplossingen.

1.3 Naar een nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
Het wetsvoorstel tot herziening van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (WIV) is sinds 1998 bij de Tweede Kamer in behandeling. De nieuwe WIV geeft een uitvoerige regeling voor de werkzaamheden van de BVD en de Militaire Inlichtingendienst (MID), waarmee wordt beoogd te voldoen aan de eisen die het nationale en internationale recht stellen. Zo vloeit uit het Europese Verdrag van de Rechten van de Mens voort dat het werk van inlichtingen- en veiligheidsdiensten voorzienbaar en kenbaar moet zijn voor de burger. De regering heeft deze transparantie tot leidraad gemaakt van het wetsvoorstel. Tevens zijn in het voorstel regelingen opgenomen die noodzakelijk zijn voor het goed functioneren van BVD en MID. Hieronder volgen de belangrijkste elementen in het wetsvoorstel die betrekking hebben op de BVD.

De bevoegdheden die de BVD nu uitoefent, zoals volgen en observeren, inzet van agenten en aftappen van telecommunicatie, worden voorzien van een specifieke wettelijke basis. De nieuwe wet kent de BVD een enkele nieuwe bevoegdheid toe. Zo kan de dienst in de toekomst bijvoorbeeld brieven openen als de rechtbank Den Haag daarvoor toestemming heeft gegeven. Het jaarverslag, dat sinds 1991 wordt uitgebracht, krijgt in de nieuwe wet een verplicht karakter. Het jaarverslag moet zowel een terugblik geven op de aandachtsgebieden in het afgelopen jaar als zicht bieden op de aandachtsgebieden in het lopende jaar. Voorts wordt met de nieuwe wet een notificatieplicht ingevoerd. Dat wil zeggen dat een betrokkene actief wordt geïnformeerd over het feit dat een bepaalde bevoegdheid jegens hem is gebruikt. In de wet wordt de bestaande regeling voor inzage in het eigen persoonsdossier opgenomen. Met het oog op het toezicht op de BVD wordt een onafhankelijke commissie ingesteld, waarvan de leden op voordracht van de Tweede Kamer worden benoemd. Tenslotte wordt het takenpakket van de BVD uitgebreid met de taak onderzoek te doen betreffende andere landen, de zogenaamde inlichtingentaak. Door deze taakuitbreiding zal de BVD in de toekomst de veiligheidstaak en de inlichtingentaak combineren. De naam van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) wordt veranderd in Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD).

Aangezien het wetsvoorstel bepalingen bevat die verplichtingen opleggen aan aanbieders van openbare telecommunicatienetwerken en openbare

telecommunicatiediensten is het wetsvoorstel op grond van de zgn. notificatierichtlijn op 30 mei 2000 gemeld aan de Commissie van de Europese Gemeenschappen. Op 31 augustus 2000 is de Uitvoerig Gemotiveerde Mening (UGM) van de Commissie ontvangen. Op deze UGM heeft de Nederlandse regering op 14 december 2000 geantwoord.

Op grond van zowel het nader verslag van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van de Tweede Kamer als de UGM van de Europese Commissie zijn enige wijzigingen in het wetsvoorstel aangebracht.

De tweede nota van wijziging en de nota naar aanleiding van het nader verslag, alsmede de UGM en het antwoord daarop van de Nederlandse regering, zijn inmiddels aan de Tweede Kamer gezonden. Een belangrijke wijziging is de uitbreiding van het inzage-recht waar het gaat om dossiers van overledenen. Deze dossiers kunnen - in tegenstelling tot de huidige situatie - door de naaste familie onder de gebruikelijke voorwaarden worden ingezien.

2 Tegenkrachten bij integratie

Een samenleving waarin de verschillende bevolkingsgroepen in harmonie en gelijkwaardig naast en met elkaar bestaan, is een onontbeerlijk fundament voor een democratische rechtsstaat. Het beleid van de Nederlandse regering is dan ook gericht op het vreedzaam tot stand laten komen van een geschakeerde, multi-etnische samenleving. Integratie van etnische minderheidsgroepen wordt beschouwd als een belangrijk middel om dit doel te bereiken.

Het integratieproces verloopt niet zonder problemen. Over het geheel genomen zijn allochtonen in Nederland lager opgeleid dan autochtonen, hebben zij (mede) daardoor slechtere kansen op de arbeidsmarkt en is de criminaliteit onder allochtonen aanzienlijk. Etnische minderheden vormen soms cultureel, maar ook sociaal, vrij gesloten en kwetsbare groepen. Het feit dat zij daarnaast te maken hebben met de nodige weerstand en discriminatie van de zijde van de ontvangende samenleving, al dan niet in georganiseerd extreem-rechts verband, is evenmin bevorderlijk voor hun integratie in de Nederlandse samenleving.

Bescherming van grondrechten en zorg om veiligheid zijn de redenen waarom de BVD aspecten van het integratieproces volgt. De aandacht richt zich daarbij op het vroegtijdig signaleren en (helpen) tegengaan van activiteiten die een bedreiging vormen voor het integratieproces. Zo maakt het gesloten karakter en de achterstandspositie van groepen etnische minderheden in Nederland dat zij kwetsbaar zijn voor aantasting van hun grondrechten en manipulatie door bijvoorbeeld extreem-rechtse groeperingen, de landen van herkomst of etno-politieke en religieuze organisaties.

2.1 Extreem rechts

In Nederland kunnen twee extreem rechtse fenomenen worden onderscheiden. Ten eerste is er het zogenaamde 'burgerlijk extreem rechts', waarvan de vertegenwoordigers ultra-nationalistische en op zijn minst xenofobe ideeën prediken.

Van een andere orde zijn de radicalere 'neonazistische' groeperingen, die onversneden anti-democratische en racistische opvattingen huldigen. Tussen beide richtingen vindt overigens soms een zekere vorm van kruisbestuiving plaats.

Extreem rechtse groeperingen van de eerste categorie hebben in het afgelopen jaar geen kans gezien om op het politieke toneel terug te keren. Bij de tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen in Utrecht verloor het Nederlands Blok zijn enige zetel, waardoor extreem rechts de laatste vertegenwoordiger in een gekozen orgaan verloor. De verschillende partijen zijn zich in het afgelopen jaar echter al wel gaan warmlopen voor de gemeenteraads- en parlementsverkiezingen van 2002 en trachten hun gedachtegoed meer te profileren. De Centrumdemocraten (CD) hebben daarbij vooral getracht op lokaal niveau invloed te vergaren. Hierbij speelden zij in op plaatselijk ongenoegen met het overheidsbeleid door tendentieuze brieven aan willekeurige burgers te sturen.

De Nieuwe Nationale Partij (NNP) kwam dit jaar voornamelijk in het nieuws door de mogelijke gelijkennis die zij heeft met de - in 1998 verboden - CP '86. Evenals de CD ageerde de NNP met publicaties tegen het asielbeleid en de 'criminalisering' van de Nederlandse samenleving.

De 'Heel-Nederlandse' organisatie Voorpost heeft in 2000 minder van zich doen spreken. De aandacht van Voorpost lijkt zich te verschuiven naar onderwerpen die voorheen exclusief tot het radicaal-linkse actieterrain behoorden, zoals het anti-kapitalisme en het Baskische nationalisme. In een enkel geval gaf Voorpost acte de présence bij een 'linkse' demonstratie, bijvoorbeeld tijdens een protestbijeenkomst tegen de uitlevering van een lid van de Baskische ETA aan Spanje.

Binnen het radicale segment van extreem rechts heeft de Nederlandse Volksunie (NVU) het voornemen kenbaar gemaakt om in Arnhem, Kerkrade en Rotterdam deel te nemen aan de gemeenteraadsverkiezingen van 2002. In Kerkrade heeft zich een bekende Duitse neonazi voor de NVU verkiesbaar gesteld.

NVU-leden lieten zich dit jaar ook weer zien bij extreem rechtse demonstraties en manifestaties in Duitsland. Op hun beurt waren er tientallen Duitse neonazi's aanwezig bij de Nederlandse herdenkingsmars voor Rudolf Hess in het Limburgse Echt. De hechter wordende banden tussen Nederlandse neonazi's en geestverwanten in het buitenland (met name Duitsland en België) hebben nadrukkelijk de aandacht van de BVD.

Het in 1999 opgerichte Nationaal Offensief (NO) heeft zijn activiteiten dit jaar niet weten uit te breiden. Deze organisatie richt zich voornamelijk op subculturen als skinheads, gabbers en Metalfans. Afgezien van de uitgifte en verspreiding van een paar lokale blaadjes heeft het NO nauwelijks activiteiten ontwikkeld.

Tegen één van de leidende figuren van het NO werd dit jaar justitiële vervolging ingesteld op verdenking van het produceren van en handelen in geluidsdragers met racistische teksten.

Het afgelopen jaar vond in Nederland opnieuw een aantal racistische incidenten plaats. Aangezien deze incidenten een mogelijke uiting zijn van racisme en xenofobie in de Nederlandse samenleving, tracht de BVD een zo helder mogelijk beeld te verkrijgen van daders, achtergronden en eventuele organisatie. Tot nu toe bleken de meeste incidenten echter op zichzelf te staan en werden zij veelal gekenmerkt door een geringe

mate van voorbereiding en organisatie. In diverse maatschappelijke geledingen bestaat grote zorg over de eventuele rol van (leden van) georganiseerd extreem rechts in het plegen van racistisch geweld. Een vorm van planning vanuit extreem rechtse organisaties is echter door de BVD niet geconstateerd. Zoals gebruikelijk werden in het kader van de 'incidentenregistratie' gegevens verstrekt aan het Leidse Instituut voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek (LISWO), dat periodiek, in opdracht van de minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid, de 'Monitor Racisme en Extreem Rechts' publiceert. Deze gegevens hebben betrekking op het aantal interetnische incidenten dat jaarlijks in Nederland plaatsvindt. Dat betekent dat ook incidenten met een racistisch motief tussen leden van verschillende allochtone minderheden worden geregistreerd.

Vrijwel alle Nederlandse extreem rechtse organisaties beschikken tegenwoordig over een internetpagina. De kwaliteit van de verschillende pagina's is echter zeer uiteenlopend. Het merendeel van de sites is vrij amateuristisch en de inhoud ervan wordt incidenteel geactualiseerd. Ook in de onlangs verschenen Monitor Racisme en Extreem Rechts is uitgebreid verslag gedaan van een onderzoek naar racistische uitingen op het internet.

2.2 De Marokkaanse gemeenschap

De BVD werd in toenemende mate geconfronteerd met vragen van Nederlandse bestuurders over hun Marokkaanse gesprekspartners en belangenorganisaties en de achtergronden en doelstellingen van deze personen of groeperingen. De vraag is in hoeverre de verschillende gesprekspartners en organisaties daadwerkelijk een achterban vertegenwoordigen en in hoeverre zij met een dubbele agenda met de Nederlandse overheid in overleg treden.

Na een landelijke inventarisatie is de BVD het afgelopen jaar van start gegaan met verdergaand onderzoek op lokaal niveau naar problemen bij de integratie van met name Marokkanen in Nederland. Het krachtenveld waarbinnen de Marokkaanse gemeenschap in Nederland zich bevindt, is uitgangspunt in het onderzoek. In dat krachtenveld moeten in ieder geval de Marokkaanse gemeenschap in Nederland zelf, de Nederlandse overheid, de Marokkaanse overheid en de Marokkaanse diplomatieke vertegenwoordiging in Nederland als belangrijke factoren worden onderscheiden.

Reeds langere tijd wordt onderzoek verricht naar de activiteiten van de World Islamic Call Society (WICS) in Nederland. Een van de bevindingen was dat een hooggeplaatste medewerker van de WICS zich in Utrecht presenteerde als imam en zich tevens opwierp als vertegenwoordiger van de Marokkaanse gemeenschap in Nederland. Hij bleek zijn officiële functie als imam slechts als dekmantel te gebruiken voor het op heimelijke wijze behartigen van Libische belangen, waarbij doelstellingen van het Nederlandse integratiebeleid schade berokkend werden. Na een ambtsbericht van de BVD hierover, is de aanvraag van deze imam van de Nederlandse nationaliteit in 1999 afgewezen. In 2000 werd, op basis van een nieuw ambtsbericht van de BVD, ook de vergunning tot vestiging van deze imam ingetrokken en is hij tot ongewenst vreemdeling verklaard. Hij heeft Nederland inmiddels verlaten.

2.3 Het Marokkaanse beheersnetwerk

Er bestaat verschil in het Nederlandse en het Marokkaanse soevereiniteitsdenken ten aanzien van de Marokkaanse gemeenschap in Nederland. In Marokko leeft in brede (overheids)kring nog steeds de opvatting dat de zeggenschap over personen van Marokkaanse origine, ongeacht hun nationaliteit of verblijfplaats, bij het Marokkaanse gezag ligt. Als uitvloeisel van dit soevereiniteitsdenken heeft de Marokkaanse overheid beheersinstrumenten in de emigratielanden ingezet om met name anti-Marokkaanse uitingen van individuen of organisaties tijdig te onderkennen. In het verleden vermeden veel Marokkanen in Nederland in het openbaar negatieve uitlatingen te doen over hun herkomstland, uit angst voor eventuele negatieve consequenties. Zij moesten ervan uitgaan dat dergelijke uitlatingen al snel ter ore kwamen van met name de (geheime dienst op de) ambassade. De troonswisseling in 1999 en de daarop volgende vertrouwenwekkende maatregelen van de jonge koning Mohamed VI zijn in de Marokkaanse gemeenschap in Nederland met sympathie ontvangen. Er heerst een gevoel bevrijd te zijn van een jarenlange, constante druk. Ondanks de (voorgenomen) hervormingen in Marokko, heeft de BVD echter vastgesteld dat pogingen van de Marokkaanse overheid om zicht te houden en invloed uit te oefenen op (leden van) de Marokkaanse gemeenschap in Nederland nog steeds plaatsvinden.

2.4 Geïmporteerde conflicten uit Marokko

Dat tegenstellingen en conflicten zoals die in Marokko tussen de conservatieven en de vernieuwingsgezinden bestaan naar Nederland worden geëxporteerd, werd afgelopen jaar duidelijk in de discussies rondom de voorgenomen hervormingen van het familierecht in Marokko. De politiek-islamitische oppositie in Marokko ageerde fel tegen de regeringsvoorstellen voor verbetering van de positie van de vrouw en hervorming van het familierecht. De belangrijkste islamitische oppositiegroep in Marokko - de beweging Justice et Bienfaisance van sjeik Yassine - behoorde tot de felste tegenstanders. Binnen de Nederlandse Marokkaanse gemeenschap ontstond ook onrust toen een petitie, gericht tegen de hervormingen, binnen Marokkaanse moskeeën in Nederland werd verspreid. Een aantal moskeebesturen en fanatieke moskeebezoekers steunden de actie. Opmerkelijk was dat ook een aantal imams tijdens de preek bezoekers oproep de petitie te tekenen.

De petitie bleek afkomstig te zijn van een Marokkaanse oppositiepartij die op deze wijze ook stemmen van Marokkanen in Nederland trachtte te verzamelen. Een aantal Nederlandse Marokkaanse organisaties dat voor de hervormingen was, bood als reactie een tegenpetitie aan de Tweede Kamer aan.

Het op deze wijze aanwakken van spanningen tussen conservatieve en vernieuwingsgezinde Marokkanen in Nederland kan op de lange duur schadelijk zijn voor het vreedzaam samenleven en integreren in de Nederlandse samenleving. Mede gezien het feit dat er aanwijzingen zijn dat sympathisanten van de beweging van sjeik Yassine zich ook in Nederland bevinden, blijft de BVD alert op (buitenlandse) activiteiten die tegenstellingen binnen de Marokkaanse gemeenschap in Nederland kunnen aanscherpen.

2.5 Het Turkse beheersnetwerk

De ruim 280.000 Turken in Nederland zijn op velerlei wijze met hun land van herkomst verbonden. Zowel in familieverband als in de sfeer van religie, politiek en economie onderhouden Turken in Nederland contacten met Turkije. De schaduwzijde hiervan is dat Nederland wordt geconfronteerd met conflicten uit het land van herkomst, zoals de polarisatie tussen de Turkse seculiere overheid en aanhangers van een politiek-religieuze opvatting (zoals Milli-G`r,s en Kaplan-beweging). Ook de in de Turkse geschiedenis verankerde conflicten met de Koerdische bevolkingsgroep hebben, zij het in gedempte vorm, hun weerslag op de Turkse gemeenschap in Nederland.

De Turkse overheid speelt in dit krachtenveld een rol als bewaker van de eenheid van de Turkse staat en van haar seculiere karakter. Langs verschillende wegen en bij diverse gelegenheden tracht zij de Turkse gemeenschap in Nederland aan zich te binden en in te schakelen bij het uitdragen en verdedigen van haar opvattingen. Door middel van de Islamitische Stichting Nederland (ISN), de Nederlandse tak van het Turkse Directoraat voor Godsdienstzaken (Diyanet Vakfi), heeft de Turkse regering, ook in financieel opzicht, greep op het doen en laten van de bij de stichting aangesloten moskee-besturen. De Turks Islamitisch Culturele Federatie (TICF) die nauw verwant is aan de ISN en eveneens deel uitmaakt van het Turkse beheersinstrumentarium, speelt in dit kader een belangrijke rol bij de mobilisering van de Turken in Nederland.

Dit bleek bijvoorbeeld bij de beroering rond de voorgenomen plaatsing van een gedenksteen in Assen voor Armeense slachtoffers uit het begin van de twintigste eeuw. Gemobiliseerd en selectief geïnformeerd door de Turkse media en de TICF in Nederland, tekenden Turkse groeperingen protest aan tegen deze gedenksteen. De BVD heeft de lokale overheid geïnformeerd over de daadwerkelijke achtergronden en intenties van de bij de protesten betrokken groeperingen, teneinde een democratische en transparante besluitvorming zoveel mogelijk te garanderen.

De nationalistische TFN (Turkse Federatie Nederland, ook wel aangeduid als de 'Grijze Wolven') kan eveneens beschouwd worden als een onderdeel van het Turkse beheersnetwerk. Bij incidentele aangelegenheden, zoals de kwestie van de gedenksteen in Assen, toont de TFN zich een pleitbezorger van de Turkse belangen in Nederland.

De lijn van deze federatie met de Turkse overheid loopt voornamelijk via haar in de regering vertegenwoordigde moederpartij, de MHP.

Illustratief voor de nauwe banden tussen beide organisatie is, dat functionarissen van de MHP zich tijdens het laatste TFN-congres in Nederland hebben bemoeid met de verkiezing van bestuursleden.

Ten aanzien van de TFN lijkt overigens de conclusie gerechtvaardigd dat de organisatie er niet in slaagt haar aanhang substantieel te vergroten. De onverminderde gerichtheid van de organisatie op Turkije lijkt zelfs te leiden tot een verdergaand isolement van de beweging in Nederland. Positief is dat zich in het afgelopen jaar vrijwel geen botsingen meer hebben voorgedaan tussen aanhangers van de TFN en sympathisanten van de PKK en de DHKP-C. Daarmee lijkt de trend van een afnemend geweldsniveau, die in 1999 al was ingezet, te zijn bevestigd.

2.6 Andere etnische groepen

Het toenemende aantal en de grotere diversiteit van nieuwkomers in de Nederlandse samenleving leiden in sommige gevallen tot nieuwe aandachtsgebieden en vraagstukken voor de BVD. In ieder geval moeten meegebrachte politieke tegenstellingen in kaart worden gebracht en de daarmee samenhangende veiligheidsvraagstukken worden beoordeeld. Onder meer is aandacht besteed aan Pakistani, Afghanen, Tsjetsjenen, Irakezen, Ethiopiërs en Eritreeërs.

In Pakistan zijn de afgelopen jaren de tegenstellingen tussen soennieten en de shiietische minderheid verscherpt. Shiïeten die zich, soms op gewelddadige wijze, verzet hebben tegen de Pakistaanse overheid zien zich daardoor gedwongen uit te wijken naar het buitenland, waaronder Nederland.

De Afghaanse groepering behoorde de afgelopen jaren tot de snelst groeiende groep asielzoekers in Nederland. Evenals in voorgaande jaren waren er ook dit jaar meldingen over intimiderende praktijken in asielzoekerscentra. Ook de aanwezigheid van Afghaanse oorlogsmisdadigers in Nederland zorgt voor steeds terugkerende spanningen binnen de Afghaanse gemeenschap.

Het conflict in Tsjetsjenië houdt, zij het in bescheiden mate, ook de kleine Tsjetsjeense gemeenschap in Nederland bezig. Daarbij wordt men enigszins ondersteund door radicale Turkse groeperingen die met de Tsjetsjeense oppositie sympathiseren. Die ondersteuning vindt vooral plaats in de vorm van collectes binnen de moskeeën en protestdemonstraties tegen het Russische optreden in Tsjetsjenië. Nu het Tsjetsjeense conflict wat naar de achtergrond is gedrongen lijkt ook de animo voor daadwerkelijke acties ten behoeve van het Tsjetsjeense volk te zijn afgenomen.

De Iraakse gemeenschap in Nederland telt circa 25.000 personen. Vanwege hun vermeende sympathieën voor Iran zijn de shiïten in Irak een vervolgte minderheid geworden. Ook christelijke groepen en Koerdische Irakezen maken deel uit van het uit Irak afkomstige bevolkingsdeel. Onder de naar Nederland uitgeweken shiïten bevinden zich enkelen die er zeer radicale denkbeelden op nahouden en in het afgelopen jaar voor spanningen zorgden binnen de Iraakse gemeenschap in Nederland.

Als uitvloeisel van de Nederlandse bijdrage aan de VN-macht die de veiligheidszone tussen Eritrea en Ethiopië moet bewaken, is aandacht besteed aan de ontwikkelingen in de Eritrese en de Ethiopische gemeenschap in Nederland. Met name de belasting die Eritrea heft op in het buitenland verblijvende onderdanen is een punt van zorg.

2.7 Islamitisch onderwijs

Onderzoek is verricht om vast te stellen of en in hoeverre islamitische onderwijsinstellingen een vehikel vormen voor vreemde mogendheden, missionaire fondsen of politiek-islamitische organisaties om radicale, anti-westerse denkbeelden te verspreiden of zich vanuit andere oneigenlijke motieven in te laten met de islamitische gemeenschap in Nederland. Bij dit laatste valt te denken aan ondermijning of doelbewuste tegenwerking van het Nederlandse integratiebeleid. Een andere mogelijkheid is dat vreemde mogendheden dergelijke onderwijsinstellingen binnen

het zogeheten beheersnetwerk brengen en zo eigen gemeenschappen in den vreemde onder controle kunnen houden. Het onderzoek heeft zich beperkt tot en het raadplegen van open bronnen en het voeren van gesprekken met ter zake deskundigen. Het onderzoek wordt in de loop van 2001 afgerond.

De taak van de BVD op het terrein van terrorismebestrijding wordt in belangrijke mate in internationaal verband verricht. De dreiging voor terroristische aanslagen op Nederlands grondgebied was ook in het afgelopen jaar laag, maar leden van internationaal opererende terroristische netwerken zijn wel degelijk ook op Nederlands grondgebied actief. Met het oog op de vereiste waakzaamheid en op grond van internationale verdragsverplichtingen op het gebied van terrorismebestrijding, is de inzet die de BVD pleegt op dit gebied dan ook nog immer aanzienlijk. Dit contra-terrorismewerk kan niet verricht worden zonder nauwe samenwerking met de diverse buitenlandse veiligheidsdiensten. In dit hoofdstuk wordt allereerst aandacht geschonken aan de ontwikkelingen van het terrorisme elders in Europa, op basis van het in EU-verband opgestelde halfjaarlijkse 'terrorisme-dreigingsdocument', waaraan ook Nederland een bijdrage levert. Vervolgens is er aandacht voor die islamitische organisaties, die politiek geweld hanteren als middel om hun doelen te bereiken. Tot slot komen nationalistische en separatistische organisaties aan bod, voorzover Nederland voor hen enigerlei rol speelt.

3.1 Terrorismedreiging in de Europese Unie

In voor- en najaar vervaardigt de werkgroep Terrorisme van de Europese Unie een terrorisme-dreigingsdocument. Uit beide rapportages van 2000 blijkt dat de terroristische dreiging maar ook de aanslagen in dat jaar voor een belangrijk deel afkomstig waren van separatistische groeperingen.

De Baskische afscheidingsbeweging Euskadi Ta Askatasuna (ETA), Baskisch Vaderland en Vrijheid, heeft zich het duidelijkst gemanifesteerd. Zij was in het afgelopen jaar verantwoordelijk voor meer dan twintig moordaanslagen op vooral lokale en regionale politici. De ETA is ondanks een grote reeks arrestaties van haar leden en ontmantelingen van wapenarsenalen in Frankrijk en Spanje in staat gebleken dood en verderf te blijven zaaien.

Frankrijk kreeg te maken met een aanslag van de separatistische Armée Revolutionnaire Bretonne (ARB) tegen een vestiging van McDonalds. Daarbij kwam een vrouw om het leven. Sinds deze aanslag werd overigens niets meer vernomen van de ARB, die waarschijnlijk zelf geschrokken is van het dodelijke effect van de actie.

Het separatisme op Corsica is in rustiger vaarwater gekomen vanwege de onderhandelingen met de Franse autoriteiten. Wél is sprake van onderlinge strijd tussen de verschillende afscheidingsbewegingen.

In Noord-Ierland bestond in 2000 een status quo wat betreft de republikeinse groeperingen. De IRA bleef trouw aan het Vredesakkoord maar splinters als de Real IRA (RIRA) en - in mindere mate - de Continuity IRA (CIRA) en de Irish National Liberation Army (INLA) bleven het Goede Vrijdagakkoord van 1998 ondermijnen met (de voorbereidingen van) aanslagen. Deze vonden zowel in Noord-Ierland als op het Britse 'mainland' plaats. De Real IRA pleegde twee bomaanslagen in Londen, waarbij materiële schade werd toegebracht aan onder meer de Hammersmith Bridge.

Wat de gewelddadige uitingen van ultralinks betreft kwam het in Spanje tot hernieuwde activiteiten van de Grupo de Resistencia Antifascista, Primero de Octubre (GRAPO). Deze groepering was sinds april 1993 inactief, toen de leiding zich per ongeluk zelf

opblies met een autobom. Aanslagen van de GRAPO leiden doorgaans slechts tot geringe materiële schade en dat was ook in 2000 het geval.

Na een periode van rust liet de Griekse ultralinkse terroristische beweging 17N (de Revolutionaire Organisatie van 17 November) weer eens van zich horen.

Op 8 juni werd de Britse militair attaché Stephen Saunders doodgeschoten.

17N stelde zich verantwoordelijk voor de aanslag, die zij naar eigen zeggen gepleegd had vanwege de voorname rol die Saunders zou hebben gespeeld bij de laatste NAVO-bombardementen op Joegoslavië.

Een aantal Turks linkse groeperingen, waaronder de gewelddadige beweging DHKP-C, heeft de laatste maanden van 2000 uitvoerig geprotesteerd tegen de in Turkije aangekondigde hervorming van het gevangenisbeleid. In Turkije zelf zijn, mede onder aanvoering van leden van de DHKP-C, grootschalige hongerstakingen georganiseerd onder gevangenen. Nadat de ontstane gevangenisopstanden door de Turkse politie met geweld werden beëindigd, hebben in diverse West-Europese landen protestdemonstraties plaatsgevonden waarbij Turks linkse sympathisanten de omgekomen hongerstakers herdachten.

De activiteiten van de militante Koerdische beweging PKK behelsden het afgelopen jaar met name de voortzetting van de in december 1998 afgekondigde keuze voor een geweldloze koers. Deze koers staat in relatie tot de situatie rond de gevangen en ter dood veroordeelde leider Ocalan. In heel Europa draagt de PKK het huidige beleid uit, onder meer door het oprichten van diverse Koerdische organisaties en instellingen, die de belangen van het Koerdische volk dienen te behartigen.

3.2 Radicale islamitische organisaties

Verschillende radicale islamitische organisaties van buitenlandse origine zijn onderwerp van onderzoek, omdat hun daden gevolgen kunnen hebben voor Nederland. In de volgende paragrafen wordt op deze organisaties ingegaan.

3.2.1 Algerijnse politiek islamitische groeperingen

In 2000 was er, ten opzichte van het jaar daarvoor, in Algerije sprake van een toename van terroristisch geweld. De in 1999 door president Bouteflika afgekondigde beperkte amnestiewet ('concorde civil'), die tot doel had een eind te maken aan de gewelddadige confrontatie tussen het regime en de islamitische oppositie, had slechts gedeeltelijk succes. Een aantal islamitische strijdgroepen besloot de gewapende strijd tegen het regime te beëindigen. Dit gold onder meer voor het Armée Islamique du Salut (AIS), de gewapende tak van de verboden politieke partij Front Islamique du Salut (FIS). Andere groeperingen zoals de Groupe Islamique Armé (GIA) en de daarvan afgesplitste Groupe Salafiste pour Prédication en le Combat (GSPC) zetten de strijd voort. Pogingen deze groeperingen door middel van militaire offensieven uit te schakelen mislukten.

De GIA en de GSPC hebben ten opzichte van 1999 het aantal aanslagen zelfs weten op te voeren. Van deze twee groeperingen heeft de GSPC zich de afgelopen twee jaar ontwikkeld tot de belangrijkste terroristische organisatie in Algerije. Deze groepering wijst anders dan de GIA geweld tegen de Algerijnse burgerbevolking af en beperkt zich tot aanslagen op militaire, politieke, economische en publicitaire doelwitten. Terwijl de GIA zich steeds meer lijkt te ontwikkelen tot een weinig gestructureerd verband van criminele bendes, lijkt de GSPC beter georganiseerd te zijn en vormt ze een serieuzere

uitdaging voor het Algerijnse regime. De GSPC is er de afgelopen jaren in geslaagd een zekere aanhang te verwerven onder radicaal-islamitische Algerijnen in de diaspora en heeft een ondersteuningsnetwerk weten op te bouwen in diverse West-Europese landen.

In juni werden op verzoek van de Franse justitie in Nederland drie GSPC-aanhangers aangehouden, die in contact stonden met een in Frankrijk gedetineerde GSPC-terrorist. Er waren aanwijzingen dat er door de verdachten mogelijk een actie werd voorbereid tegen het voetbaltoernooi Euro 2000 dat in deze periode in Nederland en België plaatsvond. Ook in Frankrijk vonden in dit kader aanhoudingen plaats.

3.2.2 Egyptische gewelddadige politiek-islamitische groeperingen

Op 27 maart 1999 kondigde de Egyptische Al Jama'at al Islamiyya (AJAI) een staakt-het-vuren af in haar strijd tegen de Egyptische staat. Sindsdien heeft geen toenadering plaatsgevonden tussen de Egyptische overheid en de AJAI. Verschillende vooraanstaande leiders van de AJAI, waaronder Omar Abderrahman (de 'blinde sjeik') hebben zich in 2000 dan ook kritisch uitgelaten over het staakt-het-vuren. Omar Abderrahman, de geestelijk leider van de AJAI, zit momenteel een gevangenisstraf uit in de VS wegens zijn betrokkenheid bij de aanslag op het World Trade Center in New York in 1993. Tijdens de escalatie van het conflict in het Midden-Oosten riep hij begin oktober 2000 op om geweld te gebruiken tegen joden. De kans dat leden van de AJAI de wapens weer ter hand nemen is daarmee toegenomen. In Nederland verblijven enkele vooraanstaande leden van de AJAI.

Begin 2000 gingen ook binnen de Egyptische Islamitische Jihad (EIJ) geluiden op om een staakt-het-vuren af te kondigen in de strijd tegen de Egyptische staat. Vooral nog is dit niet gebeurd.

3.2.3 Usama Ben Laden

Usama Ben Laden en zijn Al Qaeda organisatie vormen nog steeds een aanzienlijk gevaar voor de internationale rechtsorde. Ook in 2000 is de zich in Afghanistan schuil houdende Saoediër in verband gebracht met verschillende terroristische aanslagen en (pogingen tot) aanslagen op westerse doelen. Tot op heden hebben zijn aanhangers geen aanslagen gepleegd in West-Europa. Wellicht is wel sprake van enige betrokkenheid bij activiteiten van radicale islamitische groeperingen in met name Tadzjikistan en Oezbekistan.

3.2.4 Kaplan

De Kaplan-beweging in Nederland, volgelingen van de enkele jaren geleden in Duitsland overleden Turkse imam met Iraanse sympathieën, heeft de afgelopen jaren sterk aan betekenis verloren. Er bevinden zich nog slechts kleine kernen aanhangers in Oss, Utrecht en Tilburg.

Sinds de arrestatie van hun nieuwe geestelijk leider, Kaplan junior, in 1999 in Duitsland, lijkt de beweging verder in een politiek isolement te zijn beland. In november 2000 werd Kaplan veroordeeld tot vier jaar gevangenisstraf.

3.3 Het Midden-Oostenconflict

Naar aanleiding van de opleving van het Israëlijsch-Palestijnse conflict hield de BVD rekening met de mogelijkheid dat het conflict binnen Nederland een weerslag zou

kunnen hebben. De gebeurtenissen hebben het afgelopen jaar de joodse en islamitische gemeenschappen in Nederland niet onberoerd gelaten. De betrokkenheid van de islamitische gemeenschap bij de ontwikkelingen in het Midden-Oosten kwam onder meer tot uiting in protestbijeenkomsten en demonstraties, waarbij het een enkele keer tot ordeverstoringen kwam. De incidenten bleken echter geen georganiseerd karakter te hebben. Net als tijdens eerdere crises in het Midden-Oosten was de grote meerderheid van de moslims in Nederland niet bereid om naar aanleiding van de gebeurtenissen de straat op te gaan, laat staan om zich op een andere, meer gewelddadige manier, te manifesteren.

Verder is gebleken dat de in Nederland verblijvende aanhangers van actief in de Israëliisch-Palestijnse strijd betrokken groeperingen zich niet hebben ingelaten met gewelddadige acties. De dreiging voor Nederland die uitgaat van de Libanese Hizballah en de Palestijnse Hamas bleef in 2000 gering. Oproepen van radicaal-islamitische organisaties in het Midden-Oosten om met geweld de Palestijnse zaak te steunen, kregen in Nederland geen steun.

De BVD heeft sinds het escaleren van het Midden-Oostenconflict concreet aandacht besteed aan de in Nederland aanwezige Palestijnse groeperingen. De belangrijkste in Nederland aanwezige Palestijnse organisaties zijn de Stichting Palestijnse Islamieten in Nederland (SPIN) en de in 2000 opgerichte Palestijnse Gebondenheid in Nederland (PGIN). Er zijn tot dusver geen aanwijzingen dat deze organisaties op enigerlei wijze betrokken willen zijn bij gewelddadige acties in Nederland of het Midden-Oosten. Ook de Stichting Al-Aqsa in Rotterdam is in deze context van belang. De BVD continueerde in 2000 zijn onderzoek naar deze organisatie. De stichting zamelt geld in voor de Palestijnse Hamas. Het is niet uitgesloten dat dit geld behalve voor sociale activiteiten ook voor militaire doeleinden wordt ingezet. Tot nu toe kon dit echter niet worden vastgesteld.

3.4 PKK (Koerdische Arbeiderspartij)

De gevangen leider van de PKK, Abdullah Ocalan, is in juni 1999 ter dood veroordeeld wegens hoogverraad en separatisme. Turkije heeft voltrekking van het vonnis uitgesteld in afwachting van een uitspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in deze zaak. Vooral West-Europese landen oefenen druk uit op Turkije, dat kandidaat-lid is van de Europese Unie, om de doodstraf af te schaffen en haar minderhedenpolitiek (onder andere ten aanzien van de Koerden) op belangrijke punten te herzien.

De PKK profileert zich, in navolging van de in 1999 afgekondigde politieke koers, tegenover Europa als een vreedzame, democratische beweging. In het algemeen steunt de PKK-aanhang de door Ocalan ingezette geweldloze politieke lijn, zo ook in Nederland. De thans heersende eenheid binnen de organisatie lijkt niet bedreigd te worden door personen die uit onvrede met het partijbeleid activiteiten ontplooiën die het huidige streven van de PKK doorkruisen.

Om de nieuwe partijkoers in Europa uit te dragen heeft in november 1999 een lid van het hoogste bestuursorgaan van de PKK, Murat Karayilan, zich voor een tijdelijk verblijf in Nederland gevestigd. Zijn verblijf heeft, evenals zijn vertrek in juni 2000,

niet geleid tot onrust binnen de Turkse gemeenschap en er hebben ook geen incidenten plaatsgevonden die te maken hadden met de aanwezigheid van de PKK-topman in Nederland.

Het ontstaan van een nieuwe dreiging vanuit de PKK is in hoge mate afhankelijk van de ontwikkelingen in Turkije zelf: het al dan niet voltrekken van het doodvonnis voor Ocalan en de uitkomst van de politieke discussie over de status van het Koerdische deel van de bevolking. De PKK lijkt deze omstandigheden met de gekozen strategie positief te willen beïnvloeden. Het uitblijven van succes van de huidige geweldloze koers zou als gevolg kunnen hebben dat de PKK teruggrijpt op de aloude gewelddadige strijdwijze. Een hernieuwde gewapende strijd in Turkije lijkt in die situatie onafwendbaar en zal ook zijn weerslag hebben op de verhoudingen tussen de Turkse en Koerdische gemeenschappen in Nederland en de rest van West-Europa. Om die reden blijft aandacht van de BVD voor de PKK noodzakelijk.

3.5 DHKP-C (Revolutionaire Volksbevrijdingspartij-Front)

De Turks linkse gewelddadige groepering DHKP-C is er in 2000 in geslaagd, ondanks een sterk teruglopend aantal aanhangers en een structurele afname in politieke activiteiten, regelmatig de publiciteit te halen en zo de eigen verzwakte positie enigszins te maskeren. De groepering trok aandacht met diverse protestacties in zowel het moederland Turkije als in een aantal West-Europese landen, waaronder Nederland. Waar met name Turkije in het verleden geconfronteerd werd met gewelddadige acties en (pogingen tot) aanslagen door de DHKP-C tegen voornamelijk Turkse overheidsinstellingen en -functionarissen, is Nederland verschoond gebleven van dergelijke geweldsuitingen die als aanklacht tegen het Turkse regime gelden. In ons land is in het begin en in de laatste maanden van 2000 met enige regelmaat door aanhangers van onder meer de DHKP-C op vreedzame wijze geprotesteerd (in de vorm van demonstraties, hongerstakingen, het aanbieden van petitieën en een enkele bezetting) tegen de situatie in Turkse gevangenissen en de aangekondigde hervorming van het gevangeniswezen. Nadat de Nederlandse media interesse hadden getoond voor de diverse protesten, leek hun doel bereikt en werden de acties iedere keer vrijwel direct beëindigd.

Voor het eerst sinds 1996 is de DHKP-C in staat gebleken Turks linkse sympathisanten (uit eigen gelederen maar ook vanuit bijvoorbeeld de TKP/ml) te mobiliseren om in Nederland aandacht te vragen voor politieke misstanden in het moederland. Vooral nog is er geen aanwijzing dat de marginale vertegenwoordiging van de DHKP-C in Nederland voornemens is gewelddadige acties op of vanuit Nederlands grondgebied te organiseren.

Het internationale karakter van deze terroristische beweging en de wil en het vermogen om op ontoelaatbare wijze te reageren op ontwikkelingen in Turkije, maakt ook in de toekomst aandacht van de BVD voor de DHKP-C noodzakelijk.

3.6 Noord-Ierse terroristische organisaties

In Noord-Ierland was begin 2000 sprake van een impasse in het vredesproces.

De IRA weigerde om als eerste de wapens in te leveren. De loyalistische tegenstanders waren even halsstarrig, waarop de nieuwe minister van Noord-Ierse Zaken, Peter Mandelson, de kwestie oploste met het ontbinden van de nog maar kort actieve Noord-Ierse regering. Dit leidde inderdaad tot concessies van beide zijden en na enige weken werden de werkzaamheden van de regering hervat. Inmiddels gingen de dissidente republikeinse terroristische bewegingen, Continuity IRA (CIRA) en Real IRA (RIRA) door met zich te versterken, zowel in ledental als in bewapening. Beide groeperingen pleegden in 2000 aanslagen, die in alle gevallen leidden tot slechts materiële schade.

Eventuele nieuwe aanslagen van met name dissidenten van de IRA zullen naar verwachting plaatsvinden in Noord-Ierland zelf of op het Britse 'mainland'.

De mogelijkheid van aanslagen tegen Britse doelen op het Europese continent blijft echter bestaan; de sinds jaar en dag geldende beveiligingsmaatregelen blijven ook in Nederland van kracht.

3.7 Mujahedin-e Khalq

De belangrijkste Iraanse oppositiegroepering is de Mujahedin-e Khalq (MKO).

De MKO, die in de VS als terroristische organisatie wordt aangemerkt, is in diverse West-Europese landen, waaronder Nederland, vertegenwoordigd door middel van de Nationale Raad van Verzet Iran. In Nederland bestaan de activiteiten van de organisatie uit politiek lobbywerk en het (zij het op vaak zeer vasthoudende en overrompelende manier) inzamelen van geld.

Voor de machthebbers in de Islamitische Republiek Iran vormt de MKO een belangrijke, vooral fysieke bedreiging. Met name vanuit buurland Irak voert de MKO, na twintig jaar oppositie, nog altijd een gewapende strijd tegen de Islamitische Republiek. Door hun deelname aan die strijd vallen er ook slachtoffers onder uit Nederland afkomstige MKO-aanhangers.

De BVD besteedt aandacht aan politiek activisme waar dit gewelddadige vormen aanneemt of kan aannemen. Politiek gewelddadig activisme onderscheidt zich van het terrorisme, doordat het is gericht op het aanbrengen van materiële schade en niet op het maken van slachtoffers. In andere landen wordt dit onderscheid overigens niet gemaakt. Zo werd in mei 2000 in Portugal een internationale conferentie gehouden over 'ecoterrorisme'. Gelet op de feitelijke activiteiten van radicale milieugroeperingen heeft de BVD bij die gelegenheid gepleit voor hantering van het begrip eco-activisme. Het hanteren van dit onderscheid heeft een belangrijke functie bij het bepalen van de proportionaliteit van de in te zetten inlichtingenmiddelen. Naar buiten dient een zuivere begripshantering om overreacties van politiek en samenleving te voorkomen. In dit hoofdstuk wordt het politiek (gewelddadig) activisme besproken van radicaal links en van leden van de Molukse gemeenschap.

4.1 Radicaal links

Aandacht is besteed aan dierenrechtenactivisten hoewel deze niet altijd politiek te categoriseren zijn. Opvallend was wederom, ook in vergelijking met de meeste andere EU-staten, het aantal gewelddadige acties tegen have en goed van personen die - in de optiek van de activisten - zich bezighouden met allerlei vormen van dierenmishandeling. Diverse branden werden gesticht en ook werden veelvuldig nertsen bevrijd.

Het in Rijswijk gevestigde Biomedical Primate Research Center werd doelwit van verschillende acties, waarbij ook dreigementen werden geuit aan het adres van daar werkzame personen. Dit laatste betekent een verdere escalatie van de van dierenrechtenactivisten uitgaande dreiging. Op het gebied van dierenrechtenactivisme is sprake van een toenemende internationalisering van de contacten.

De acties van milieuactivisten, zoals die bijvoorbeeld onder de geuzennaam Groen Front worden uitgevoerd, konden daarentegen grotendeels worden gerangschikt onder de categorie verstoringen van de openbare orde. Zo vormde het verzet tegen de uitvoering van grote infrastructurele werken een zaak voor de politie. De BVD was echter ook in 2000 nog door middel van een liaison betrokken bij de activiteiten van het zogenaamde Centraal Punt Informatie en Coördinatie Grote Infrastructurele Projecten (CICI).

In 2000 was een toename te zien van internationale activiteiten tegen de, in de optiek van ook de Nederlandse actievoerders, kwalijke gevolgen van het neoliberalisme.

Het hoogtepunt van de acties tegen wat steeds meer wordt aangeduid als globalisme, was gedurende dit jaar de conferentie van het Internationaal Monetair Fonds en de Wereldbank, die van 26 tot en met 28 september in Praag werd gehouden.

In de Tsjechische hoofdstad was ook een (geringe) Nederlandse afvaardiging actief, die zich beperkte tot gematigde uitingen van ongenoegen.

Tegelijkertijd vonden in Nederland enkele kleine en nauwelijks enige schade opleverende acties plaats tegen (in de ogen van de actievoerders relevante) banken als ING, ABN-AMRO, Rabobank en de FMO (Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden). Voor deze meer 'directe' acties was een samenwerkingsverband opgericht onder de naam Stank voor Bank.

Een ander mikpunt, ook voor anti-globalisten, was de Klimaat-conferentie in Den Haag in november. Bij deze conferentie zorgde het actieplatform Rising Tide voor een goed verloop van allerlei activiteiten, van welke de aanleg van een dijk met zandzakken rond het Congresgebouw door duizenden deelnemers veel aandacht kreeg. Ook hier zorgden anti-globalisten voor meer 'directe en confronterende' acties, gecoördineerd door het speciaal daarvoor in het leven geroepen Carbon Wars. Het hoogtepunt, in activistische optiek, was het 'taarten' van de Amerikaanse vertegenwoordiger. Daadwerkelijk gewelddadige acties bleven echter uit. Aangenomen mag worden dat ook in de (nabije) toekomst voor het anti-globalisme een ruime en voorname plaats zal worden ingeruimd in de agenda van actievoerders.

In het BVD-jaarverslag 1999 werd melding gemaakt van een mogelijke terugkeer van het antimilitarisme dat in de jaren zeventig en tachtig van zich deed spreken met zijn tactiek van 'breek in en maak openbaar' en van acties als het omverhalen van militaire zendmasten. In 2000 werden juist deze activiteiten weer waargenomen. De in november 1999 op vliegbasis Volkel ontvreemde buit, deels staatsgeheim, werd in de loop van 2000 door de actiegroep Onkruid via internet openbaar gemaakt. Daarnaast werd in de herfst een door vliegbasis Volkel gebruikte ASCON-zendmast omvergehaald. Ook was plotseling sprake van hernieuwde aandacht van Amsterdamse antimilitaristen voor daar in de buurt gevestigde bedrijven, die wapens en onderdelen van militair materieel exporteren. In dit kader vonden enkele blokkade-acties plaats. De in de laatste jaren meer gangbare 'softe' vormen van antimilitarisme, zoals bekladdingen, vreedzame bezettingen en 'burgerinspecties' werden ook in 2000 gehanteerd, bij welke acties wederom Onkruid, Vergaat Niet! vaak het voortouw had. Samenvattend kan voorzichtig worden geconcludeerd dat op gebied van antimilitarisme in toenemende mate van een opleving sprake is.

In 2000 kwam binnen activistisch links een opmerkelijke discussie op gang over hoe men om dient te gaan met de Baskische afscheidingsbeweging Euskadi Ta Askatasuna (ETA). Dit hing direct samen met de felle demonstraties tegen de uitzetting uit Nederland van de vermoede ETA-activist Esteban Murillo Zubiri. Met het linkse activistenblad Ravage als platform werd een scherpe polemiek gevoerd tussen voor- en tegenstanders van de ETA, met als inzet de etikettering van deze separatisten: vrijheidsstrijders of nationalisten? De uitkomst van de discussie was vaag maar duidelijk werd dat deze vorm van activisme - solidariteit met en steun aan politieke gevangenen - in het vervolg minder vanzelfsprekend zal worden vanwege de onderlinge verdeeldheid van de activisten.

4.2 Molukkers

Ook het jaar 2000 stond voor de Molukse gemeenschap in Nederland vooral in het teken van de humanitaire tragedie op de Molukken. Met de toename van het aantal slachtoffers bij de gewelddadigheden op de eilanden, liepen ook de emoties onder Molukkers in Nederland verder op. Evenals in 1999 ontladden de spanningen zich voor een belangrijk deel in de vorm van vreedzame acties zoals stille tochten, demonstraties en petitie's.

In vergelijking met 1999 was sprake van een toename van actievormen buiten de marges van de democratische rechtsorde. Op lokaal niveau vonden enkele (ongeachte) aanslagen met molotovcocktails plaats, zonder ernstige schade. Talrijke nauwelijks verifieerbare anonieme dreigingsmeldingen en moeilijk controleerbare berichten van politiebronnen riepen een verhoogd dreigingsgevoel op en noodzaakten in sommige gevallen ook tot het (tijdelijk) treffen van beveiligingsmaatregelen. Het meest sprekende voorbeeld was het strenge beveiligingsregime bij de dodenherdenking op de Dam op 4 mei naar aanleiding van een anoniem dreigefoonnetje bij het regiokorps Amsterdam-Amstelland.

Vooraf vanaf de zomer was met name in kringen van radicale Molukse jongeren sprake van een toename van de bereidheid tot minder vreedzame acties. Daarmee werd beoogd meer publiciteit te verwerven voor de situatie op de Molukken en de Nederlandse regering onder druk te zetten om een internationale interventie te bewerkstelligen of anderszins het geweld op de Molukken te doen beëindigen.

De Vrije Molukse Jongeren (VMJ), een ongestructureerde landelijke actiegroep, manifesteerde zich in de loop van de zomer met bezettingen of inloopacties. De meer vreedzame vleugel van de actiegroep hield onder de naam Pemuda 2000 enkele jongerendemonstraties. De tegenvallende media-aandacht bracht twee VMJ-woordvoerders ertoe in contacten met journalisten te dreigen met harde acties, eerst tegen objecten, maar daarna ook tegen personen. Nadat zij op 8 september gezinspeeld hadden op aanslagen tegen de minister-president en de minister van Buitenlandse Zaken werden zij gearresteerd.

De onrust binnen de Molukse gemeenschap werd in de loop van de herfst opnieuw gevoed door enkele gewelduitbarstingen op de Molukken en de uitzending van enkele televisiedocumentaires over de Molukse acties in de jaren zeventig (de gijzelingspoging van de koningin op Paleis Soestdijk en de treinkapingen). Begin november ontvingen ongeveer twintig gemeenten met Molukse wijken een (anonieme) dreigbrief namens 'alle Molukkers' in hun gemeente, waarin opnieuw internationale interventie werd geëist. De identieke inhoud van de brieven deed vermoeden dat hierbij echter sprake was van een centrale campagne.

De weer oplopende spanningen binnen de Molukse gemeenschap vormden het decor van het optreden van een individuele Molukker uit Harlingen. Hij trachtte opnieuw de Nederlandse regering onder druk te zetten en publiciteit te verwerven, ook rond zijn eigen persoon. Medio september riep hij de actiegroep People Against Genocide (PAG) in het leven, waarvan hij zich als woordvoerder profileerde, maar feitelijk ook enig lid was. In persverklaringen van de PAG kondigde hij vanaf 10 oktober herhaaldelijk harde acties in Nederland aan.

Begin december maakte genoemde Molukker tegenover journalisten kenbaar dat zich van de PAG een nieuwe radicale splintergroepering 'Maluku Warchild' had afgesplitst. Op naam van deze, wederom uitsluitend door hemzelf bemande, actiegroep heeft hij in de periode tot Kerstmis diverse incidenten achteraf geclaimd of doen claimen bij het ANP. Vervolgens vestigde hij de aandacht van hem bekende journalisten op het verschenen persbericht.

De rond Maluku Warchild gegenereerde publiciteit veroorzaakte niettemin grote maatschappelijke onrust. Onbekenden speelden vooral in de dagen na Kerstmis in op de ontstane media-aandacht met (loze) bommeldingen, waarvan met name de Nederlandse Spoorwegen veel overlast ondervonden. De grote meerderheid van de Molukse gemeenschap, de meeste officiële Molukse organisaties en zelfs actiegroepen van radicale jongeren, wezen het optreden van Maluku Warchild af en beschouwden dit als schadelijk voor de Molukse zaak, zowel in Nederland als op de Molukken zelf.

Vanwege het conflict op de Molukken en de weerslag daarvan op de Molukse gemeenschap in Nederland zal de BVD ook in 2001 aandacht besteden aan incidenten van Molukse origine. Daarbij zal de nadruk liggen op het onderkennen (zodanig voorkomen) van acties, die verder reiken dan verstooring van de openbare orde. Het onderzoek richt zich vooral op het beoordelen van dreigingen op hun werkelijke merites, ook om onnodige stigmatisering van de Molukse gemeenschap waar mogelijk te voorkomen.

5 Ongewenste bemoeienis van vreemde mogendheden

Verschillende landen ontplooiën in Nederland activiteiten die zich niet verdragen met het beginsel van de nationale soevereiniteit. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de inlichtingenactiviteiten in Nederland van Irak, Iran, de Volksrepubliek China, Rusland en de Zuid-Slavische staten.

5.1 Irak

De situatie in Irak wordt gekenmerkt door een hoge mate van onzekerheid en onvoorspelbaarheid. Dit geldt enerzijds voor de interne machtspolitieke situatie en anderzijds voor de internationale positionering van het land. Er bestaat nog altijd onduidelijkheid over het al dan niet op korte termijn opheffen van het handelsembargo en daarmee over het eventueel (her)krijgen van politieke en economische aansluiting bij de internationale gemeenschap. Tot op heden heeft de wijze waarop het Iraakse regime zijn belangen nastreeft, het land in voortdurend conflict gebracht met een groot deel van die internationale gemeenschap.

Een belangrijk instrument van Bagdad bij het doorzetten van zijn politiek is het inlichtingenapparaat. De Iraakse inlichtingendienst Mukhabarat heeft primair de opdracht Iraaks verzet in het buitenland te bestrijden. De Mukhabarat concentreert zich daarom in hoofdzaak op gemeenschappen van uitgeweken Irakezen, waaronder die in ons land. In het afgelopen jaar zijn de activiteiten van de Mukhabarat in Europa opgeschroefd en is de bedreiging van in het buitenland verblijvende opposanten toegenomen.

Reeds langere tijd wordt geconstateerd dat ook in ons land ingezetenen van Iraakse afkomst (al dan niet onder druk) worden ingezet om informatie te verschaffen over het Iraakse verzet. Ook worden bij tijd en wijle Mukhabarat medewerkers op geheime missie naar Nederland, en vanuit ons land naar andere landen, gezonden voor het doen van verkenningen. Daarnaast wordt ons land bezocht door Iraakse (handels)delegaties, waarin Mukhabarat medewerkers 'under cover' meereizen.

5.2 Iran

Bij de Iraanse parlementsverkiezingen van februari 2000 behaalden de hervormingsgezinden, aanhangers van het beleid van president Khatami, een aansprekende winst. Hoewel Iran hiermee weer een stap in de richting van democratie heeft gezet, blijft het land een theocratische republiek. Tussen de conservatieven en de hervormingsgezinden speelt een continue strijd om invloed en macht.

De Iraanse autoriteiten treden krachtig op tegen aanhangers van oppositionele groeperingen. Een belangrijke taak van de Iraanse inlichtingen- en veiligheidsdiensten is het opsporen en registreren van leden van de oppositie in het buitenland. De belangstelling gaat daarbij met name uit naar (ex-)aanhangers van de Mujahedin-e Khalq (MKO, in voorgaande rapportages aangeduid als MeK).

Naast traditionele, diplomatieke covers stuurt de Iraanse inlichtingendienst in toenemende mate inlichtingen aan vanuit Iran zelf. Er wordt gebruik gemaakt van reizende inlichtingenofficieren en van in het buitenland woonachtige personen. Zij moeten de Iraanse oppositie ter plekke schaden en destabiliseren.

5.3 Volksrepubliek China

Berichten van buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten gaven aanleiding tot voortgezet onderzoek naar heimelijke activiteiten ten behoeve van de Volksrepubliek China (VRC). Deze activiteiten zijn onder andere gericht op het verwerven van hoogwaardige kennis en goederen, de illegale handel in wapensystemen en militair toepasbare technologie. De BVD heeft aanwijzingen dat deze handel voor een deel ook door tussenkomst van in Nederland gevestigde Chinezen verloopt.

Daarnaast gaat aandacht uit naar de vestiging en activiteiten in ons land van een aantal ondernemers, uitgezonden personen en migranten uit de VRC. Het vermoeden bestaat dat sommigen van hen in opdracht toegang zoeken tot beschermde wetenschap en materie of ongewenste invloed uitoefenen op de Chinese gemeenschap in Nederland.

5.4 Rusland

De voortdurende oorlog in Tsjetsjenië en de geïntensiveerde binnenlandse strijd tegen corruptie en georganiseerde criminaliteit hebben geleid tot een uitbreiding van de wettelijke bevoegdheden van de Russische inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Daarnaast zorgden internationale ontwikkelingen, als de Kosovo-crisis en de uitbreidingsplannen van de NAVO richting Oost-Europa, voor groeiende anti-westerse sentimenten in de Russische Federatie. De belangrijkste factor voor het hernieuwde prestige van de Russische inlichtingen- en veiligheidsdiensten vormt echter het presidentschap van de voormalige KGB-medewerker Vladimir Poetin. Hij gebruikt de inlichtingen- en veiligheidsdiensten voor het uitbreiden van zijn eigen politieke machtsbasis en het creëren van een breder scala van mogelijkheden om controle uit te oefenen op het economisch en maatschappelijk leven, met name in de regio's.

De toenemende politieke invloed van leger en inlichtingen- en veiligheidsdiensten zorgt ervoor dat hun financiële en operationele middelen minimaal gehandhaafd blijven. Het ontslag van het hoofd van de buitenlandse inlichtingendienst SVR Troebnikov door president Poetin en diens vervanging door Lebedev was duidelijk ingegeven door binnenlandse politieke motieven en lijkt geen consequenties te hebben gehad voor de koers en personele samenstelling van de SVR. Evenals Poetin was Lebedev vanaf 1980 tot eind jaren negentig als inlichtingenofficier actief in Duitsland.

Nederland vormt als hoogontwikkeld industrieland en als lid van de NAVO en de EU een belangrijk targetland van de Russische inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Zowel op de Russische ambassade in Den Haag als de Russische handelsvertegenwoordiging in Amsterdam zijn vertegenwoordigers van de buitenlandse inlichtingendienst SVR en de militaire inlichtingendienst GRU aanwezig. De veiligheidsdienst FSB richt zijn aandacht meer op de Nederlandse diplomatieke vertegenwoordigingen in de Russische Federatie.

Afgelopen jaar werden aanwijzingen ontvangen dat de Russische inlichtingendiensten steeds actiever worden op het terrein van de nieuwe informatie- en communicatie-technologieën. De Russische inlichtingen- en veiligheidsdiensten kunnen in eigen land putten uit een enorm reservoir aan hoogopgeleide computerdeskundigen. Gezien de snel groeiende afhankelijkheid van de Nederlandse overheid en het bedrijfsleven van computernetwerken is de potentiële schade van dergelijke activiteiten groot.

5.5 Zuid-Slavische staten

In enkele Zuid-Slavische staten hebben zich in 2000 positieve politieke ontwikkelingen voorgedaan. Zo trad begin 2000 in Kroatië een hervormingsgezind bewind aan dat serieus wil integreren in de Europese politieke en veiligheidstructuren. De nieuwe Kroatische regering heeft er blijk van gegeven te willen samenwerken met het Joegoslavië Tribunaal van de Verenigde Naties. Zo leverde zij in maart 2000 de van oorlogsmisdaden verdachte Mladen Naletilic (alias Tuta) uit en gaf zij het Tribunaal toestemming om in Kroatië onderzoek te doen naar oorlogsmisdaden. De verbeterde samenwerking met het Tribunaal is in Kroatië overigens niet onbetwist. Met name in kringen van voormalige hoge militairen en binnen de HDZ, de partij van Tudjman, is hiertegen veel oppositie.

In de Federale Republiek Joegoslavië kwam een einde aan het regime van Slobodan Milosevic. De nieuwe president Kostunica heeft duidelijk gemaakt dat hij zijn land wil integreren in de internationale structuren en bereid is tot samenwerking met het Joegoslavië Tribunaal. Dankzij de goede resultaten in de Servische parlementsverkiezingen lijkt de Democratische Oppositie van Servië voldoende mandaat te hebben om in Servië structurele veranderingen te kunnen doorvoeren. De top van de machtsministeries en de inlichtingen- de veiligheidsdiensten worden echter nog beheerst door aanhangers van Milosevic. De BVD blijft de ontwikkelingen ten aanzien van de Servische inlichtingen- en veiligheidsdiensten en hun mogelijke activiteiten in Nederland volgen.

De BVD heeft vastgesteld dat het in het afgelopen jaar betrekkelijk rustig is gebleven in de Servische en Kosovaarse gemeenschap in Nederland. De machtswisseling in Servië werd door in Nederland levende Serviërs over het algemeen met instemming begroet. De eind oktober in Kosovo gehouden lokale verkiezingen hebben, anders dan in Kosovo zelf, binnen de Kosovaarse gemeenschap in ons land niet tot partijpolitieke twisten en geweld geleid.

6 Proliferatie en massavernietigingswapens en ongewenste handel in conventionele wapens

Nederland voert een actief beleid om de verspreiding van massavernietigingswapens (MVW) tegen te gaan en te voorkomen dat vanaf of via Nederlands grondgebied conventionele wapenstromen plaatshebben in de richting van spanningsgebieden of staten waartegen internationale wapenembargo's zijn afgekondigd.

Het beleid beoogt de belangen van de internationale rechtsorde en de staatsveiligheid te waarborgen. Om die reden is Nederland toegetreden tot diverse ontwapenings- en non-proliferatieverdragen, en neemt het deel aan de bestaande exportcontroleregimes.

Ter uitvoering van dit beleid heeft de Nederlandse regering een aantal wettelijke middelen tot haar beschikking. De In- en uitvoerwet vormt de wettelijke basis voor de controle op uitvoer van strategische goederen (dat zijn militaire en dual use goederen). Deze wet is begin 2001 aangescherpt op het punt van de doorvoer van militaire goederen via Nederlands grondgebied. De wetgeving ten aanzien van de doorvoer van dual use goederen over Nederlands grondgebied is een kwestie die op het terrein van de EU ligt. In Europees verband is vooruitgang geboekt op het gebied van controle op de elektronische overdracht van technologie. In september 2000 is de aangepaste EU dual use verordening voor controle op de uitvoer van goederen voor tweërlei gebruik in werking getreden. Daardoor is thans niet alleen de tastbare, maar ook de niet tastbare overdracht van technologie en programmatuur onder controle gebracht.

De BVD ondersteunt het Nederlandse non-proliferatie- en exportbeleid door het geven van adviezen aan de verantwoordelijke ministeries van Buitenlandse Zaken en van Economische Zaken. Een belangrijke taak hierbij is het onderkennen van heimelijke pogingen van vreemde mogendheden om in of via Nederland materiaal of kennis te verwerven ten behoeve van hun programma's voor massavernietigingswapens en ballistische raketten. Daarnaast heeft de BVD een taak bij het verstrekken van informatie over de eventuele Nederlandse betrokkenheid bij illegale of politiek ongewenste handel in conventionele wapens in de richting van conflictgebieden.

6.1 Massavernietigingswapens

Het streven van landen (zoals Irak, Iran, Libië, Syrië, Noord-Korea, maar ook India, en Pakistan) om hun capaciteit op het gebied van ballistische raketten en nucleaire, chemische of biologische wapens verder te ontwikkelen c.q. uit te breiden, moet vooral in de context van regionale machtsevenwichten worden gezien. Deze ontwikkelingen vormen echter tevens een bedreiging voor de internationale veiligheid.

In 2000 is de spanning tussen India en Pakistan een aantal malen zichtbaar geworden. Beide landen weigeren tot op heden het nucleaire Non-Proliferatieverdrag (NPV) en het Verdrag tot Verbod van Kernproeven te ondertekenen. Iran voerde in juli en september 2000 testen uit met een ballistische raket met een bereik van 1300 km.

Irak weigert onverminderd VN-inspectieteams toe te laten die moeten verifiëren of daadwerkelijk alle programma's voor massavernietigingswapens en ballistische raketten zijn ontmanteld. Internationaal zijn er indicaties dat Irak de bewuste programma's heeft hervat. Noord-Korea blijft een voornaam leverancier van raketonderdelen en -technologie aan andere staten van zorg.

In het kader van preventie voert de BVD een bewustmakingsprogramma uit voor bedrijven en wetenschappelijke instellingen. De BVD wijst bedrijven op de proliferatierisico's van de handel in dual use goederen.

Ook is in het jaar 2000 een groot aantal universiteiten en andere wetenschappelijke instellingen bezocht. Daarbij is gewezen op het mogelijke proliferatierisico dat voortvloeit uit de opleiding van studenten en wetenschappers uit landen van zorg door Nederlandse universiteiten. In het verleden is gebleken dat Iraakse deskundigen op het gebied van massavernietigingswapens en raketten voor het merendeel hun kennis hadden opgedaan via dergelijke trainingsprogramma's en opleidingen bij westerse universiteiten.

6.2 Illegale en politiek ongewenste handel in conventionele wapens

Op zowel nationaal als internationaal niveau kreeg de problematiek van illegale en politiek ongewenste wapenstromen aandacht. Uitgangspunt van het Nederlandse wapenexportbeleid is dat terughoudendheid wordt betracht en dat transparantie wordt bevorderd bij overdrachten van conventionele wapens. Dat geldt met name voor overdrachten in de richting van landen die in spanningsgebieden zijn gelegen, waar de mensenrechten ernstig worden geschonden of waar sprake is van overbewapening. Verder is het beleid er op gericht om de internationale verplichtingen in het kader van VN- en EU-wapenembargo's na te leven. Een uitvoervergunning wordt uiteraard geweigerd indien verlening ervan in strijd is met deze internationale wapenembargo's.

Voornaamste regio van bestemming van illegale en/of ongewenste wapenzendingen is Sub-Sahara Afrika (in het bijzonder de Hoorn van Afrika en het Grote Merengebied). In driekwart van de landen in deze regio is een gewapend conflict gaande. Dit heeft zijn weerslag op de internationale vrede en veiligheid.

Het is niet ondenkbaar dat Nederland betrokken raakt bij illegale of politiek ongewenste wapentransacties. Nederland is in internationaal verband een belangrijk transitoland, en speelt als zodanig een voorname rol bij de distributie en doorvoer van diverse soorten goederen, met name via de luchthaven Schiphol en de havens van Rotterdam en Amsterdam. Een alomvattende controle op de doorvoer van wapens en andere militair toepasbare goederen is gezien het grote volume onuitvoerbaar. Bovendien vindt illegale en/of politiek ongewenste wapenhandel veelal plaats op een weinig transparante wijze waarbij gebruik wordt gemaakt van omleidingsroutes via derde landen, verandering van eindbestemming, valse eindgebruikersverklaringen, vage omschrijving van de goederen of valse vervoersdocumenten en wapenhandel-bemiddelaars ('brokers'). Wel maakt de inwerkingtreding van de aangescherpte doorvoerbepalingen (zie boven) een stap in de goede richting mogelijk.

BVD-onderzoek heeft in 2000 geen aanwijzingen opgeleverd dat vanaf of via Nederlands grondgebied omvangrijke wapentransporten richting spanningsgebieden of embargolanden zouden plaatshebben. Wel is gebleken dat Nederlandse ingezetenen voorbereidingshandelingen troffen voor illegale wapentransacties naar spanningsgebieden door gebruik te maken van valse eindgebruikers in onverdachte landen of door de goederen vanuit een land buiten Nederland te laten leveren. Zij spelen hierbij veelal de rol van bemiddelaar bij het afsluiten van transacties.

De ministeries van Buitenlandse Zaken en van Economische Zaken zijn van deze handelingen op de hoogte gesteld.

Het is niet de verwachting dat het aantal gewapende conflicten wereldwijd zal afnemen en de vraag naar wapens zal verminderen. De BVD zal daarom aandacht blijven besteden aan de mogelijke Nederlandse betrokkenheid bij illegale en/of politiek ongewenste wapenhandel. Aangezien de illegale handel in conventionele wapens een grensoverschrijdend probleem is, is een goede internationale samenwerking en informatie-uitwisseling noodzakelijk.

Op nationaal niveau nam de BVD deel aan het Nationaal Overleg ter Voorkoming en Bestrijding van de Illegale Handel in Conventionele Wapens en aan de Werkgroep Illegaal Vuurwapenbezit en -handel van het Landelijk Platform Vuurwapens.

7 Overige aandachtsgebieden

In dit hoofdstuk komen de aandachtsgebieden van de BVD aan de orde met een specifiek karakter. Veelal zijn er raakvlakken met verschillende andere aandachtsgebieden van de BVD, zoals die in de andere hoofdstukken aan de orde komen. Het gaat om het Lockerbie-proces, EK2000, Suriname, illegale migratie, georganiseerde criminaliteit en internationale organisaties.

7.1 Lockerbie-proces

Op 3 mei startte in het Scottish Court in the Netherlands (SCIN), gevestigd in Zeist, het proces tegen de twee Libische verdachten van de bomaanslag op PanAm-vlucht 103 boven het Schotse plaatsje Lockerbie. In het belang van een optimale beveiliging van bij dit proces betrokken personen en locaties, werden regelmatig dreigingsanalyses vervaardigd ten behoeve van de Technische Evaluatiecommissie¹. Ook was er een permanente BVD-liaison in Zeist aanwezig als aanspreekpunt voor veiligheidskwesties rond het proces. Eveneens op grond van zijn beveiligingsbevorderende taak participeert de BVD sinds het najaar in een interdepartementale werkgroep onder leiding van het ministerie van Justitie. Deze werkgroep heeft de voorbereiding van de terugkeer naar Libië tot taak in geval van vrijspraak van één of beide verdachten. Daarnaast werden in overleg met bij het proces betrokken partijen veiligheidsonderzoeken uitgevoerd en werden aan het SCIN beveiligingsadviezen uitgebracht.

De dreiging tegen het SCIN bleef laag. Zo is het Lockerbie-proces het afgelopen jaar rustig en zonder noemenswaardige veiligheidsincidenten verlopen. Nu een van de verdachten is veroordeeld en tegen het vonnis in beroep is gegaan, zal het Schotse Hof van Cassatie rond de zomer van 2001 zijn werkzaamheden aanvangen. De beroepszaak, die een louter juridisch-technisch karakter zal hebben en waarvoor geen getuigen zullen worden opgeroepen, wordt dan uiterlijk in het najaar 2001 afgerond.

7.2 EK2000

Van 10 juni tot en met 2 juli 2000 vond in België en Nederland het Europees Kampioenschap Voetbal plaats. De aanpak van 'normale' verstoringen van de openbare orde en veiligheid door toedoen van binnen- en buitenlandse supporters kwam geheel voor rekening van de politie. De BVD had een taak indien de (ernstige) verstoring of dreiging vanuit rivaliserende personen en groepen voortkwam uit heimelijke en/of geregisseerde activiteiten met een politiek oogmerk. Dit gold ook als (kernen van) voetbalsupporters uit waren op ernstige verstoringen van de openbare orde, die ontwrichting en beschadiging van gewichtige Nederlandse belangen tot gevolg zouden hebben.

Daarnaast werd vanzelfsprekend waakzaamheid betracht ten aanzien van de risico's van terroristische aanslagen. In dit kader trok een drietal leden van de Algerijnse Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat (GSPC) de aandacht, van wie niet uitgesloten kon worden dat zij een aanslag tegen, of tijdens, het EK2000 aan het voorbereiden waren (zie ook 3.2.1).

Tijdens het toernooi zorgde de BVD voor een voortdurende actualisering en exploitatie van de dreigingsanalyse. Vanuit de optiek van de BVD kon worden gesproken van een ordelijk verloop van het evenement. De samenwerking met de diverse politie-instanties alsmede de buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten was intensief en succesvol.

7.3 Suriname

De BVD was alert op mogelijke uitingen van protest tegen de vervolging van Bouterse wegens betrokkenheid bij handel in drugs. Op 9 december 1999 startte de behandeling van het hoger beroep in deze zaak. Eerder - op 16 juli - had de Haagse rechtbank Bouterse veroordeeld tot 16 jaar gevangenisstraf en 4,5 miljoen gulden boete. De behandeling van het hoger beroep heeft de Surinaamse gemeenschappen in ons land niet dermate in beroering gebracht dat dit leidde tot een veiligheidsrisico. Dat geldt ook voor de uitspraak van het Hof op 30 juni, toen Bouterse werd vrijgesproken van zes van de zeven aanklachten (waaronder 'het leiding geven aan een criminele organisatie'). Wel kreeg hij 11 jaar cel opgelegd voor zijn rol bij een in 1997 onderschept drugstransport. Zijn advocaat is in cassatie gegaan bij de Hoge Raad.

Eind 2000 besloot het Openbaar Ministerie in zowel Suriname als Nederland om vervolging in te stellen tegen Bouterse c.s. in verband met de decembermoorden. De liquidatie van 15 leden van de oppositie tegen het militair bewind van Bouterse op 8 december 1982 heeft diepe sporen achtergelaten, zowel in Suriname als binnen de Surinaamse gemeenschappen in Nederland. Gelet op het besluit van het Openbaar Ministerie zal de BVD ook in 2001 aandacht besteden aan de ontwikkelingen met betrekking tot Suriname.

7.4 Illegale migratie

Illegale migratie naar Nederland is sinds de jaren negentig sterk in omvang toegenomen. Criminele organisaties hebben in de illegale migratiestromen een belangrijke groeiemarkt ontdekt. Potentiële migranten betalen niet alleen hoge bedragen om gesmokkeld te worden, maar lopen ook het risico hun eindbestemming nooit te bereiken. De dood van 58 illegale Chinese migranten in een Nederlandse vrachtwagen in Dover (Groot-Brittannië) is hier een aangrijpend voorbeeld van.

Het afgelopen jaar heeft de BVD onderzoek verricht naar aspecten van illegale migratie die gerelateerd zijn aan veiligheidsrisico's voor Nederland. Zo is onderzoek verricht naar (mogelijke) betrokkenheid van buitenlandse inlichtingendiensten en politiek- en religieus-extreme groeperingen bij het gebruiken van migratiekanalen voor het binnensmokkelen naar Nederland van respectievelijk agenten en geestverwanten. Andere veiligheidsrisico's waar onderzoek naar is gedaan zijn de druk op de integriteit van het openbaar bestuur door smokkelorganisaties en het ontstaan van een afhankelijkheidsrelatie tussen mensensmokkelaars en de gesmokkelden.

Opnieuw is een bijdrage geleverd aan de Taskforce Mensensmokkel. Deze taskforce valt onder verantwoordelijkheid van de minister van Justitie. Onder meer is meegewerkt aan de totstandkoming van een rapportage over mensensmokkel, getiteld 'Dreigingsbeeld: inzicht in Aard en Omvang van mensensmokkel in relatie tot

Nederland'. De overzichtsrapportage toont aan welke aspecten van de problematiek nog relatief onderbelicht zijn. Daarmee wordt beter zichtbaar welke informatie nog verzameld en geanalyseerd moet worden om ook in die context tot een effectieve aanpak van mensensmokkel en de illegale migratie te kunnen komen. De rapportage wordt in 2001 aangeboden aan de Tweede Kamer.

Met het oog op het grensoverschrijdende karakter van de illegale migratie-problematiek is een internationale aanpak noodzakelijk. De BVD is in 2000 dan ook verder gegaan met de opbouw van contacten met inlichtingen- en veiligheidsdiensten uit belangrijke bron- en transitlanden en met diensten die een taak hebben bij het inzichtelijk maken van illegale migratie en mensensmokkel. Deze contacten zullen in 2001 verder worden geïntensiveerd.

De BVD-liaisons in het buitenland hebben in 2000 op meer structurele wijze aandacht besteed aan het signaleren van trends en ontwikkelingen op het gebied van illegale migratie. Daarbij zijn netwerken opgebouwd met inlichtingen- en veiligheidsdiensten en andere organisaties die onderzoek doen of zicht hebben op illegale migratie. Voorts vindt samenwerking en afstemming plaats met liaisons van andere Nederlandse overheidsinstanties.

Het is niet te verwachten dat de illegale migratie naar Nederland - en de daarmee samenhangende veiligheidsrisico's - in de nabije toekomst significant zal afnemen. In 2001 zal de BVD het onderzoek naar de eerder genoemde veiligheidsrisico's dan ook voortzetten, waarbij ook onderzoek zal worden gedaan naar groepen en/of organisaties van in Nederland verblijvende personen die de komst van (illegale) migranten naar Nederland voorbereiden.

Voor het verkrijgen van een algemeen beeld van de aard en omvang van de populatie illegale vreemdelingen in Nederland neemt de BVD deel aan de begeleidingscommissie van een onderzoek, dat in opdracht van het ministerie van Justitie wordt uitgevoerd. Dit onderzoek richt zich zowel op migranten die eerst in Nederland asiel aanvragen en vervolgens in de illegaliteit verdwenen, als op illegaal in Nederland verblijvende migranten die op een andere wijze in ons land kwamen. De deelname van de BVD aan dit onderzoek is in de plaats gekomen van het voorgenomen vervolgonderzoek naar in Nederland aanwezige populaties uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie.

7.5 Georganiseerde criminaliteit

De BVD ontvangt op een aantal aandachtsgebieden, zoals bijvoorbeeld wapenhandel en illegale migratie, regelmatig signalen van gepleegde strafbare handelingen. Van deze handelingen wordt het Openbaar Ministerie door middel van een ambtsbericht in kennis gesteld. Hiernaast doet de BVD sinds een aantal jaren ook onderzoek naar aspecten die verband houden met georganiseerde criminaliteit. Het gaat hierbij om integriteitsaantastingen en veronderstelde gevallen van offensieve contrastrategieën die het ongestoord verloop van het proces van opsporing en vervolging aantasten.

In 2000 zijn de activiteiten met betrekking tot georganiseerde criminaliteit geëvalueerd. De evaluatie heeft de stelling bevestigd dat georganiseerde criminaliteit op zichzelf geen aandachtsgebied van de BVD dient te zijn. De BVD houdt zich niet bezig met de opsporing van strafbare feiten. Wel heeft de BVD een toegevoegde waarde op die aspecten van georganiseerde criminaliteit die een bedreiging vormen voor de integriteit van de openbare sector.

7.6 Internationale organisaties

Nederland is gastland van een aantal internationale controle- en rechtsorganen zoals het Internationaal Gerechtshof, het Joegoslavië Tribunaal, de Organization for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW), Europol, het Iran-US Claims Tribunal en het Scottish Court in the Netherlands (SCIN) voor het Lockerbie-proces. Verwacht wordt dat meer vergelijkbare instellingen in Nederland worden gevestigd. Mogelijk bijvoorbeeld de Organization for the Prohibition of Biological Weapons (OPBW). In ieder geval zal op afzienbare termijn het Internationaal Strafhof (ICC) zijn werkzaamheden starten in 's-Gravenhage.

Nederland heeft als gastland - onder andere op basis van de respectieve zetelovereenkomsten met die organisaties - tot taak voorwaarden te scheppen en in stand te houden voor het ongehinderd functioneren van deze organen. Ons land heeft een bijzondere verantwoordelijkheid voor de veiligheid van de gebouwen van de instellingen en de bij deze organisaties betrokken personen. Zo werden beveiligingsadviezen verstrekt en op verzoek van een aantal organisaties veiligheidsonderzoeken uitgevoerd. Daarnaast vond regulier overleg plaats tussen de BVD en de beveiligingsfunctionarissen van de instellingen zelf. Tevens is in 2000 een begin gemaakt met een studie naar de veiligheidsimplicaties voor Nederland van de aanwezigheid van dergelijke organen in Nederland.

7.6.1 Joegoslavië Tribunaal

De BVD heeft adviezen gegeven en risico-analyses vervaardigd ten behoeve van de veiligheid en het ongestoord functioneren van het Joegoslavië Tribunaal. Potentieel bestaat er ten aanzien van het Tribunaal een dreiging van het weglekken van informatie en van gewelddadige acties tegen objecten of functionarissen van het Tribunaal ingeval van aanklachten tegen en vervolging van invloedrijke Serviërs of Kroaten.

De veiligheidsrisico's ten aanzien van het Tribunaal zullen in de toekomst zeker niet afnemen. Hoewel het nieuwe Servische regime op dit moment niet bereid is tot uitlevering van Milosevic aan het Tribunaal, kan internationale druk de Servische autoriteiten van gedachten doen veranderen. Daarnaast worden door het Tribunaal aanklachten voorbereid tegen van oorlogsmisdaden verdachte Bosnische moslims en Kosovaren. In de toekomst dient ook met risico's vanuit die hoek rekening te worden gehouden.

7.7 Financieel onderzoek

De in 1999 in gang gezette ontwikkeling van een financiële onderzoeksmethodiek is in het jaar 2000 versterkt voortgezet. Financieel onderzoek levert een bijdrage aan de

structurering en optimalisering van de inwinning en analyse van financieel-economische gegevens als ondersteuning voor de gehele taakstelling van de BVD.

Zo werd aandacht besteed aan de bestrijding van de financiering van terrorisme.

Over dit onderwerp heeft Nederland een VN-verdrag ondertekend.

Gezien de financiële verwevenheid van Nederland met Aruba en de Nederlandse Antillen blijft met de veiligheidsdiensten van Aruba en de Nederlandse Antillen afstemming over de toepassing van financieel onderzoek plaatsvinden (zie ook 9.2).

De chartale euro vervangt per 1 januari 2001 de gulden als betaalmiddel. De BVD levert een bijdrage aan het in kaart brengen van de risico's die een ongestoorde omwisseling in gevaar kunnen brengen. Bovendien worden veiligheidsonderzoeken ingesteld naar sleutelfunctionarissen in het omwisseltraject.

De BVD heeft als taak het bevorderen van beveiligingsmaatregelen. In dit hoofdstuk komen de verschillende deelreinen aan bod waarop deze taak betrekking heeft. Dat zijn achtereenvolgens: bijzondere informatie, vitale sectoren, integriteit van het openbaar bestuur en veiligheidsonderzoeken.

8.1 Bijzondere informatiebeveiliging

De BVD levert op het terrein van de bijzondere informatiebeveiliging een bijdrage aan de regelgeving, zowel in nationaal als internationaal verband en aan de ontwikkeling en het testen van beveiligingsproducten. Bovendien adviseert de BVD overheidsinstanties en bedrijven over bijzondere informatiebeveiliging. Bijzondere informatie omvat staatsgeheimen en andere kwetsbare informatie die extra beveiliging behoeft. Het vraagstuk van zowel de bijzondere als de algemene informatiebeveiliging wordt steeds belangrijker. In het jaar 2000 heeft een aantal gebeurtenissen gezorgd voor een groeiend besef van de maatschappelijke afhankelijkheid van informatie- en communicatietechnologie en de betrouwbaarheid daarvan. Het millenniumprobleem en de besmetting met het 'I love you-virus' zijn voorbeelden die wereldwijd een grote impact hebben gehad.

De verwevenheid van informatiesystemen, netwerken en de onderliggende technologieën en infrastructuren leidt tot allerlei complexe vraagstukken, bijvoorbeeld hoe bijzondere en algemene informatie uit elkaar gehouden kunnen worden of in hoeverre informatie afgeschermd kan worden tegen afluisteren.

De Nederlandse Regering heeft het bestaan van een afluisternetwerk Echelon in een brief aan de Tweede Kamer begin 2001 aannemelijk geacht. Naar aanleiding hiervan wordt dit jaar in interdepartementaal verband een plan van aanpak voor de vervolgvactiteiten ontwikkeld. Hierbij is de BVD betrokken.

8.1.1 BIB-beraad

Het Bijzondere Informatiebeveiligingsberaad (BIB-beraad) is een interdepartementale commissie die het beleid met betrekking tot de beveiliging van bijzondere informatie binnen de rijksdienst coördineert. De BVD heeft het voorzitterschap en voert het secretariaat van het BIB-beraad. Het BIB-beraad ziet toe op de afstemming van het beleid ten aanzien van beveiliging van informatie die van belang is voor de democratische rechtsorde, dan wel voor de veiligheid of voor andere gewichtige belangen van de staat. In 2000 heeft het BIB-beraad vier keer vergaderd. Opgemerkt dient te worden dat de instellingsregeling BIB-beraad met ingang van 20 mei 2000 is gewijzigd². De voornaamste wijziging betreft de aansturing van het Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging (NBV). Voorts is invulling gegeven aan de herziening van de regelgeving voor de beveiliging van staatsgeheimen (zie paragraaf 8.1.3). Ook is in een samenwerkingsverband tussen de overheid en het bedrijfsleven verder invulling gegeven aan een structuur om beveiligingsproducten op veiligheid en betrouwbaarheid te kunnen (laten) evalueren en certificeren (zie paragraaf 8.1.4).

8.1.2 Herziening regelgeving beveiliging staatsgeheimen

Een interdepartementale projectgroep onder voorzitterschap van de BVD is belast met de herziening van de Aanwijzingen voor de beveiliging van staatsgeheimen en vitale

onderdelen bij de rijksdienst (AAR-9). Het beoogde nieuwe voorschrift richt zich nadrukkelijk op de digitale verwerking en opslag van bijzondere informatie. In 2000 zijn op basis van een concept-versie bij diverse departementen pilots gehouden om de inhoud van het beoogde voorschrift op effectiviteit voor de beveiliging en praktische hanteerbaarheid te toetsen. Mede op basis van de opgedane ervaringen is het concept-voorschrift op enkele punten aangepast. Een nieuw concept-voorschrift is in het voorjaar 2001 aan het BIB-beraad voorgelegd.

8.1.3 Evalueren en certificeren van IT-beveiligingsapparatuur.

Adequate beveiliging van bijzondere informatie is van eminent belang en is daarom ook verplicht gesteld in de regelgeving op dit gebied. Om hieraan invulling te kunnen geven en inzicht te hebben in de beveiligingsniveaus van IT-beveiligingsapparatuur, is in internationaal verband een methodiek voor het evalueren en certificeren van IT-beveiligingsapparatuur ontwikkeld, de zogenaamde Common Criteria. Op 23 mei 2000 is het 'Arrangement on the Recognition of the Common Criteria Certificates in the field of Information Technology Security' namens de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ondertekend. Hiermee hebben dertien landen zich aan een (wederzijdse) erkenning van certificaten voor IT-beveiligingsproducten gecommitteerd. Hiermee samenhangend is in 2000 onder coördinatie van het secretariaat van het BIB-beraad een begin gemaakt met het opzetten en inrichten van een eigen (Nederlands) schema voor het evalueren en certificeren van IT-beveiligingsapparatuur. De overheid zal in samenwerking met het bedrijfsleven invulling geven aan de evaluatie en certificatie.

8.1.4 Inspecties

De BVD heeft in 2000 in zijn hoedanigheid van National Security Authority in het kader van de verplichtingen voortvloeiende uit het NAVO-beveiligingsverdrag, inspecties uitgevoerd bij het ministerie van Financiën, het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, de Nederlandse ambassade te Londen, de Nederlandse vertegenwoordiging bij de NAVO te Brussel en de Nederlandse vertegenwoordiging bij de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa te Wenen. Waar nodig werden adviezen verstrekt en aanbevelingen gedaan ter voldoening aan de door de NAVO gestelde beveiligingseisen.

In 2000 is door het NATO Office of Security een periodieke inspectie in Nederland uitgevoerd. De voorbereidingen hiertoe alsmede de begeleiding werden door BVD en Militaire Inlichtingendienst en het Bureau Beveiligingsautoriteit van het ministerie van Defensie gezamenlijk uitgevoerd. Naast enige defensie-onderdelen is het TNO Fysisch en Elektronisch Laboratorium geïnspecteerd. Het resultaat van de inspectie gaf geen aanleiding tot het treffen van bijzondere maatregelen.

8.2 Vitale sectoren

De BVD richt zich in het kader van zijn beveiligingsbevorderende taak ook op de zogenaamde vitale onderdelen van de samenleving, dat wil zeggen: onderdelen die van vitaal belang zijn voor de instandhouding van het maatschappelijk leven. De BVD verstrekt daartoe adviezen in de ruime zin van het woord aan vitale overheidsinstellingen, bedrijven en organisaties.

8.2.1 Vitale ICT-infrastructuur

De samenleving wordt als geheel kwetsbaar voor al dan niet opzettelijke verstoringen van de informatie-infrastructuur. Ook in 2000 hebben zich incidenten voorgedaan zoals inbraken in en manipulaties van systemen, waarbij is gebleken dat deze verstoringen een maatschappelijke impact hadden. Het reeds eerder genoemde 'I love you-virus' is hier een goed voorbeeld van. De mogelijkheid bestaat dat dergelijke verstoringen in de komende jaren meer heimelijk voorbereid en beter georganiseerd uitgevoerd zullen worden. Van de BVD wordt verwacht dat een actueel en accuraat dreigingsbeeld kan worden gegeven. Omdat de dreigingen in de meeste gevallen internationaal van karakter zijn, zullen de activiteiten van de BVD ook een internationale dimensie dienen te krijgen. In 2000 heeft de BVD bijgedragen aan verschillende initiatieven en processen op het gebied van de bescherming van de ICT-infrastructuur. Zo is aansluiting gezocht bij de Stuurgroep Informatietechnologie en Criminaliteit van het nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing, het KWINT-onderzoek (kwetsbaarheid internet) in opdracht van het ministerie van Verkeer en Waterstaat en bij studies en discussies zoals die binnen met name de Europese Unie worden gevoerd. De genoemde trajecten zullen naar verwachting in 2001 tot besluitvorming leiden die ook voor de taakuitvoering van de BVD consequenties zullen hebben.

8.2.2 Security surveys

Op verzoek van de Algemeen Rijksarchivaris is bij het Algemeen Rijksarchief een security survey uitgevoerd. Aanleiding was de verkorte termijn van overbrenging van archiefbescheiden van de ministeries naar het Algemeen Rijksarchief (van vijftig naar twintig jaar) en de aanwezigheid van zeer kwetsbare en (door de oorspronkelijke houder opgelegde) beperkt openbare archiefstukken. De survey heeft geresulteerd in bevindingen en aanbevelingen, met name op het gebied van de afscherming van bovengenoemde stukken, alsmede op het gebied van personele beveiliging. Daarnaast is de door de BVD ontwikkelde methodiek, voor het op actieve wijze testen van de doeltreffendheid van informatiebeveiliging, op verzoek toegepast bij een overheidsorganisatie. Op basis van de opgedane ervaringen wordt de gehanteerde aanpak bijgesteld en verfijnd.

8.2.3 Burgerluchtvaart

Op initiatief van de BVD is met het ministerie van Justitie overeengekomen een security survey uit te voeren naar de kwaliteit van de beveiliging op de luchthaven Schiphol. Inmiddels zijn het instrumentarium, de organisatie alsmede de taken en verantwoordelijkheden voor de beveiliging van de internationale burgerluchtvaart in Nederland in beeld gebracht en zijn de gewenste beveiligingsmaatregelen op de luchthaven Schiphol beschreven. Het ministerie van Justitie zal in samenspraak met de BVD de feitelijke beveiliging onderzoeken. Intussen is de verwachting dat door de invoering op Schiphol van zogenaamde centrale security (dat wil zeggen de verplaatsing van de passagierscontrole naar de centrale toegang, medio 2001) tot een aanmerkelijke vermindering van het aantal veiligheidsonderzoeken zal kunnen worden gekomen.

8.2.4 Nieuwe generatie reisdocumenten

In het project Nieuwe Generatie Reisdocumenten treedt de BVD op als adviseur voor het projectmanagement. De BVD heeft in 2000 geadviseerd over de opstelling van een

nieuw beveiligingsbeleid en de beveiligingseisen. Voorts is bijgedragen aan de oplossing van beveiligingsvraagstukken rond de productie en distributie van de nieuwe reisdocumenten. Daarnaast is de dienst in het kader van de beveiliging van de productie en distributie van documenten betrokken bij het project Europese Aanbesteding Rijbewijs.

8.3 Integriteit openbaar bestuur

De integriteit van de Nederlandse overheid is van wezenlijk belang voor de kwaliteit van de democratische rechtsorde. Integriteit behoort vanzelfsprekend te zijn. De BVD levert op het terrein van de integriteit twee bijdragen: een handleiding ('Een beetje integer kan niet') voor het uitvoeren van kwetsbaarheidsonderzoeken en de begeleiding van zo'n onderzoek indien daarom wordt gevraagd. Daarnaast onderzoekt en neemt hij meldingen in ontvangst over (veronderstelde) inbreuken op de ambtelijke of bestuurlijke integriteit.

8.3.1 Begeleiden kwetsbaarheidsonderzoeken

In 1996 is de handleiding 'Een beetje integer kan niet' uitgebracht. Gebruik makend van de daarin uiteengezette methodiek kunnen overheidsorganisaties zelf onderzoek verrichten naar hun kwetsbaarheid voor integriteitsaantastingen en zo nodig aanvullende maatregelen en voorzieningen uitwerken, waarmee de kwetsbaarheid van de organisatie kan worden verminderd. De begeleiding van de uitvoering van kwetsbaarheidsonderzoeken heeft zich voor de BVD beperkt tot twee onderzoeken, namelijk die in de gemeenten Rotterdam en Amsterdam. In Rotterdam is op 1 april 2000 de begeleiding van het Bureau Integer Handelen afgerond. De uitvoering van de kwetsbaarheidsonderzoeken is in Rotterdam tot enkele diensten en instellingen beperkt gebleven. In Amsterdam heeft de met dit onderwerp belaste projectgroep in september 2000 het eindrapport opgesteld van het onderzoek. De begeleiding door de BVD van deze projectgroep heeft gedurende het laatste deel van het traject op afstand plaatsgevonden. De projectgroep was, zoals de BVD-methodiek ook beoogt, zodanig goed thuis geraakt in de onderzoeksmethode en het onderwerp integriteit, dat de BVD zich kon beperken tot het becommentariëren van de tussen- en eindrapportages. In Amsterdam is, mede gebaseerd op de resultaten van het project, een apart bureau opgericht dat de uitwerking van de in de rapportages opgenomen aanbevelingen zal sturen en begeleiden.

8.3.2 Meldpunt integriteitsaantastingen

Eenieder kan het Meldpunt integriteitsaantastingen bij de BVD op de hoogte brengen van veronderstelde inbreuken op de ambtelijke of bestuurlijke integriteit. Daarmee is niet gezegd dat de BVD ook in alle gevallen eigen onderzoek instelt naar aanleiding van een melding. In een aantal gevallen wordt de melding doorgeleid naar een relevant team binnen de BVD of naar een instantie die bevoegd is in de gegeven situatie onderzoek te doen. Er wordt in alle gevallen strikt de hand gehouden aan de geldende verplichting tot bescherming van de identiteit van de melder.

Stand van zaken in het jaar 2000	Meldingen	Afgesloten	In behandeling
1999 Lopende zaken	17	11	6
2000 Nieuwe zaken	44	26	18

In 2000 is door middel van mondelinge presentaties, aan de Regionale Inlichtingendiensten (RID) en aan de kabinetchefs van de provincies, voorlichting gegeven over het bestaan en de werkwijze van het meldpunt. Geconstateerd wordt dat de complexiteit van de meldingen toeneemt, desondanks wordt er naar gestreefd de doorlooptijd voor een behandeling van een melding zo kort mogelijk te houden.

8.4 Veiligheidsonderzoeken

Voorafgaande aan de plaatsing van een persoon in een vertrouwensfunctie stelt de BVD een veiligheidsonderzoek in op basis van de Wet veiligheidsonderzoeken (Stbl. 1996, 525). Alleen met een door of namens de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties afgegeven Verklaring van geen bezwaar kan een vertrouwensfunctie worden bekleed.

8.4.1 Aantallen functies en onderzoeken

Een overzicht van het aantal vertrouwensfuncties en het aantal in behandeling genomen veiligheidsonderzoeken in 1998, 1999 en 2000 is opgenomen in tabel 1.

Tabel 1 Vertrouwensfuncties (v.f.) en in behandeling genomen veiligheidsonderzoeken (v.o.)

	v.f. 1998	v.o. 1998	v.f. 1999	v.o. 1999	v.f. 2000	v.o.
2000						
Rijksoverheid*	5481	899	6956	1134	6822	1374
Defensie-orderbedrijven		12224	2119	12559	2636	13659 2950
Burgerluchtvaart	30867	30867	35285	35285	35171	35171
Vitale bedrijven	1836	582	1180	824	1314	796
Diversen	1329		873		1513	
Totaal	50408	35796	55980	40752	56966	41804

* Exclusief ministerie van Defensie en krijgsmacht, inclusief de BVD

In 2000 is het totaal aantal aangeboden onderzoeken met 2,6% gestegen van 40752 in 1999 naar 41804 onderzoeken in 2000. In de voorgaande jaren is steeds sprake geweest van een gestage toename van het aantal veiligheidsonderzoeken in de burgerluchtvaart. Ten opzichte van 1999 (35285 onderzoeken) is sprake van een stabilisatie op hoog niveau (35171 onderzoeken). Zoals hiervoor vermeld (8.2.3) is de verwachting dat in de nabije toekomst tot een aanmerkelijke vermindering van het aantal veiligheidsonderzoeken zal kunnen worden gekomen.

Een begin is gemaakt met het gefaseerd uitvoeren van veiligheidsonderzoeken naar het cockpit- en cabinepersoneel in dienst van een Nederlandse luchtvaartmaatschappij.

De categorie 'diversen' betreft onderzoeken naar aanleiding van een verzoek van een ander land of van een internationale organisatie dat wordt gedaan in verband met de door dat land of internationale organisatie gehanteerde beveiligingsmaatregelen.

De Koninklijke Marechaussee voert namens en onder verantwoordelijkheid van de BVD de veiligheidsonderzoeken uit ten behoeve van de burgerluchtvaart en geeft Verklaringen van geen bezwaar af. In gevallen dat geen Verklaring van geen bezwaar

kan worden afgegeven draagt de Koninklijke Marechaussee de onderzoeken over aan de BVD. In 1999 betrof dat 2247 onderzoeken; in 2000 is dit aantal gestegen met 58,7% naar 3567 overgedragen onderzoeken. In 24,5% van de genoemde gevallen ging het om onderzoeken waarbij sprake was van relevante justitiële antecedenten en in 75,5% betrof het gevallen waarbij het veiligheidsonderzoek onvoldoende gegevens had opgeleverd een beslissing te kunnen nemen. De toename van het aantal overgedragen onderzoeken verklaart het grootste deel van de stijging met 32,2% van het aantal door de BVD zelf uitgevoerde onderzoeken. Een overzicht van het aantal door de BVD in behandeling genomen veiligheidsonderzoeken in 1998, 1999 en 2000 is opgenomen in tabel 2.

Tabel 2 Veiligheidsonderzoeken in behandeling genomen door de BVD (incl. eigen personeel)

	1998	1999	2000
A-functie		†945	†956 †1071
B-functie		4531 (incl. 1298 KMar)	5509 (incl. 2247 KMar) †7514
(incl. 3567 KMar)			
C-functie		†751	1249 †1615
Totaal	6227	7714	10200

8.4.2 Resultaten

Op basis van de verrichte veiligheidsonderzoeken is in 2000 in 40450 gevallen een Verklaring van geen bezwaar afgegeven. Het aantal weigeringen om een Verklaring van geen bezwaar af te geven daalde van 1648 (3,9% van het totale aantal onderzoeken)

in 1999 naar 1175 (2,8%) in 2000. De 1175 weigeringen betroffen 1064 B-onderzoeken ten behoeve van de burgerluchtvaart. De A-onderzoeken hebben in drie gevallen geleid tot een weigering van een Verklaring van geen bezwaar.

Van de 3567 door de Koninklijke Marechaussee aan de BVD overgedragen onderzoeken is in 635 gevallen een Verklaring van geen bezwaar afgegeven; in 1064 gevallen is een verklaring van geen bezwaar geweigerd. In 1842 gevallen is het veiligheidsonderzoek op instigatie van of namens de werkgever of betrokkene voor de afronding ervan gestopt. De werkvoorraad is met 26 onderzoeken toegenomen. In bijna 95% van het totale aantal onderzoeken wordt de wettelijke behandeltermijn van acht weken gehaald. Het aantal onderzoeken dat wordt uitgevoerd door de Koninklijke Marechaussee dat de wettelijke termijn heeft overschreden, is te verwaarlozen. De gemiddelde doorlooptijd van de veiligheidsonderzoeken die door de BVD worden verricht is, ondanks de stijging met 32,2% van het aantal door de BVD zelf uitgevoerde onderzoeken, ten opzichte van 1999 niet gestegen. In 1999 werd 74% van deze onderzoeken binnen de wettelijke termijn van acht weken afgerond, in 2000 bedroeg dit 75%. De overschrijdingen van de wettelijke behandeltermijn van acht weken doen zich hoofdzakelijk voor bij de A-onderzoeken (waarbij in een veldonderzoek informanten gehoord moeten worden) en waarbij de BVD afhankelijk is van informatie uit het buitenland en onderzoeken die leiden tot een voornemen tot weigering van een Verklaring van geen bezwaar.

8.4.3 Bezwaar en beroep

Op basis van de Algemene wet bestuursrecht bestaat de mogelijkheid om bezwaar aan te tekenen tegen de weigering tot afgifte van een Verklaring van geen bezwaar. In het jaar 2000 werd 57 maal van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Vanuit 1999 liepen 12 bezwaarschriften door.

De Bezwarencommissie Veiligheidsonderzoeken heeft 29 maal een advies verstrekt. In twintig gevallen werden de naar voren gebrachte bezwaren ongegrond verklaard. In negen gevallen adviseerde de commissie het bezwaar gegrond te verklaren. In zes van deze negen gevallen had de BVD geen veiligheidsonderzoek kunnen verrichten wegens een te kort verblijf in Nederland en het ontbreken van de mogelijkheid om bij de veiligheidsdienst van het land van herkomst van betrokkene gegevens te verkrijgen. Deze mogelijkheid bestaat alleen indien de BVD met een buitenlandse dienst een zodanige relatie onderhoudt dat er over en weer persoonsgegevens kunnen worden uitgewisseld. Begin 2001 is het in dit verband door de BVD gevoerde beleid vastgelegd in de 'Beleidsregel onvoldoende gegevens bij veiligheidsonderzoeken op de burgerluchthavens' (Staatscourant 2001, 59).

Sinds de invoering van de Wet veiligheidsonderzoeken neemt het aantal bezwaarschriften gestaag toe. In 1997, het eerste jaar van de inwerkingtreding van de Wet veiligheidsonderzoeken, werden 6 bezwaarschriften ingediend, in 1998 14 bezwaarschriften en in 1999 31 bezwaarschriften. In 2000 zijn 57 bezwaarschriften ingediend. Ondanks deze toename wordt in nog geen 5% van het aantal weigeringen van een Verklaring van geen bezwaar een bezwaarschrift ingediend.

In het jaar 2000 werden 42 bezwaarschriften afgedaan. Van deze bezwaarschriften werden 22 ongegrond verklaard en 12 gegrond, zodat alsnog een Verklaring van geen bezwaar werd afgegeven. Vier bezwaarschriften werden niet ontvankelijk verklaard en vier bezwaarschriften werden ingetrokken. Er zijn 27 bezwaarschriften doorgeschoven naar 2001.

In het verslagjaar werd vier keer beroep aangetekend tegen de beschikking op bezwaar. Een beroep was niet ontvankelijk. De overige beroepen zijn nog niet behandeld. Tevens werd in het verslag een voorlopige voorziening gevraagd. Deze is afgewezen.

8.4.4 Procurescriteria

Binnen de BVD wordt gewerkt aan het, binnen het kader van de Wet veiligheidsonderzoeken, actualiseren en opnieuw valideren van de basismethodiek veiligheidsonderzoeken, de onderzoeksthema's voor een veiligheidsonderzoek en het te hanteren onderzoeksmodel. Het gaat hierbij om de uitgangspunten, onderzoeksfactoren en waarderingschalen waarop beslissingen in het kader van een A-, respectievelijk B- en C-veiligheidsonderzoek moeten worden gebaseerd. Verder gaat het hierbij om de wijze van interpreteren van feiten en omstandigheden, die tijdens een veiligheidsonderzoek aan het licht komen, en worden richtlijnen geformuleerd voor de beslissing betreffende al dan niet afgifte van een Verklaring van geen bezwaar. Dit alles zal ter nadere wetenschappelijke 'certificering' worden voorgelegd aan een panel van externe deskundigen. Voorts zal een praktijktoets (pilot), onder strikte waarborgen en condities, worden uitgevoerd.

8.4.5 Veiligheidsonderzoeken bij de politie

De ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Justitie hebben bij brief van 20 januari 2000 hun beleidsvoornemen ten aanzien van het aanmerken van functies bij de politie als vertrouwensfunctie kenbaar gemaakt. Op basis van de brief komen de volgende functies bij de politie in principe als vertrouwensfunctie in aanmerking: functies op het niveau van korps- en districtsleiding, functies bij onderdelen met als specifieke taak bestrijding van de georganiseerde criminaliteit, overige recherchefuncties, functies waarin men direct belast is met (advisering over) verstrekking/intrekking van vergunningen op basis van bijzondere wetten, functies waarin men direct betrokken is bij het verlenen van verblijfstitels aan vreemdelingen, functies waarin men belast is met interne onderzoeken en functies waarin directe ondersteuning wordt gegeven (beleidsmatige, administratief, technisch dan wel facilitair) aan bovenbedoelde functies waarbij structurele kennisname van kwetsbare informatie noodzakelijk is, inclusief ICT-personeel.

Aanwijzing van bovenstaande functies (circa 9000) betekent een substantiële uitbreiding van het aantal vertrouwensfuncties ten opzichte van het bestaande aantal (circa 300 functies). Er zullen dus veel meer veiligheidsonderzoeken moeten worden ingesteld, de zwaarste veiligheidsonderzoeken (de A-onderzoeken) door de BVD zelf en de minder zware onderzoeken (de P-onderzoeken) door de politie onder verantwoordelijkheid van de BVD. Op 12 april 2000 heeft de Tweede Kamer met deze beleidslijn ingestemd.

Voor de voorbereiding van de uitvoering is voorzien in een projectorganisatie met vertegenwoordigers van de politiekorpsen, de directie Politie van het ministerie van BZK, de BVD en het Project Uitvoering Veiligheidsonderzoeken Politie. Het project heeft tot doel de uitvoering van veiligheidsonderzoeken bij en door de politie voor te bereiden zodat vanaf medio 2001 ook met de daadwerkelijke uitvoering van de veiligheidsonderzoeken kan worden begonnen. Eind 2000 zijn de projectopdracht en -structuur, het informatie- en communicatietraject, de uitwerking en verfijning van de beleidsuitgangspunten vastgesteld. Verder is er een praktische handreiking ontwikkeld ten behoeve van de opstelling van conceptlijsten van vertrouwensfuncties door de politiekorpsen. In de eerste helft van 2001 zal de nadruk komen te liggen op de presentatie van de plannen naar het politieveld, ondersteuning in opzet van de noodzakelijke organisatie, werkprocessen en opleidingen en vaststelling van de formele kaders.

8.4.6 Overige onderwerpen

De voorbereidende werkzaamheden voor het uitvoeren van de in de Wet veiligheidsonderzoeken geboden mogelijkheid om periodiek herhaalonderzoeken in te stellen naar vertrouwensfunctionarissen zijn afgerond. In 2000 is het niet gelukt de concrete uitvoering van de herhaalonderzoeken ter hand te nemen.

De oorzaak daarvan ligt in de in paragraaf 8.4.1 genoemde stijging van het aantal onderzoeken dat door de BVD zelf in behandeling wordt genomen. Een nieuwe invoeringsdatum is niet vastgesteld. Het streven is om, zodra de beschikbare personele capaciteit dat toestaat - allereerst door middel van pilots - met de herhaalonderzoeken te beginnen.

In 2001 zal een aanvang worden gemaakt met de evaluatie van de uitvoering van de Wet veiligheidsonderzoeken.

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de verschillende samenwerkingsrelaties van de BVD. Allereerst komt de samenwerking in Nederland aan de orde. Daarna wordt ingegaan op de samenwerking in het Koninkrijk. Tenslotte komt de internationale samenwerking aan de orde.

9.1 Samenwerking in Nederland

In Nederland wordt vooral samengewerkt met de Militaire Inlichtingendienst en met de politie en de Koninklijke Marechaussee. Daarnaast heeft de BVD zitting in enkele adviesorganen voor beveiligings- en bewakingsaangelegenheden.

9.1.1 Militaire Inlichtingendienst

De BVD werkt op tal van terreinen samen met de Militaire Inlichtingendienst (MID). Zo zijn er contacten in het kader van de voorbereiding van de nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten en wordt de inbreng van de diensten in het verband van NAVO en West-Europese Unie op elkaar afgestemd.

De belangrijkste terreinen waarop samenwerking plaatsvindt zijn het tegengaan van de ongewenste bemoeienis van vreemde mogendheden, de proliferatie van massavernietigingswapens en de ongewenste handel in conventionele wapens.

9.1.2 Samenwerking met politie en Koninklijke Marechaussee

Op basis van artikel 18 van de WIV voeren medewerkers van de regionale inlichtingendiensten van de politiekorpsen (RID-en) en de bijzondere dienst van de Koninklijke Marechaussee (BD) werkzaamheden voor de BVD uit. Dit brengt diverse verantwoordelijkheden voor de BVD met zich mee. Deze betreffen op de eerste plaats de aansturing van deze werkzaamheden. In dit kader zijn in 2000 enkele nieuwe impulsen gegeven. Zo zijn de activiteitenplannen die met de RID-en en de BD werden gemaakt geconcretiseerd door middel van onderzoeksvragen. Daarnaast is er in elk team van de BVD dat met de RID-en en de BD samenwerkt, een liaison aangesteld die verantwoordelijk is voor deze relatie. Ook organiseert de BVD jaarlijks een beleidsconferentie en een voortgangsdag voor chefs RID en BD.

De RID-en spelen een belangrijke rol bij de toenemende regionale en lokale oriëntatie van de BVD. Zij beschikken over een goed ontwikkeld netwerk en attenderen de BVD op regionale en lokale ontwikkelingen die binnen het kader van de wettelijke taakstelling van de BVD vallen. Ook kunnen zij de BVD ondersteunen bij de exploitatie van informatie aan bestuurders op regionaal en lokaal niveau.

De BVD is betrokken bij het Centraal Informatie- en Coördinatiepunt Infrastructurele projecten (CICI), een samenwerkingsverband van een aantal politieregio's.

Deze betrokkenheid is praktisch vormgegeven door de plaatsing van een liaison. Deze liaison maakt geen deel uit van het CICI, maar onderhoudt periodiek contacten. In enkele gevallen heeft dit in 2000 tot informatieverstrekking geleid. Voor zover dit persoonsgegevens betref is dit - in verband met de rechtszekerheid - uitsluitend schriftelijk geschied.

9.1.3 Grote Evaluatiedriehoek en Technische Evaluatiecommissie

De BVD heeft zitting in de Grote Evaluatiedriehoek en de Technische Evaluatiecommissie (TEC). Dit zijn interdepartementale adviesorganen voor beveiligings- en bewakingsaangelegenheden.

Op verzoek van de TEC, dan wel op basis van haar eigen verantwoordelijkheid in dit kader maakt de BVD analyses van mogelijke dreigingen tegen personen, specifieke objecten en/of gebeurtenissen waarvoor de rijksoverheid verantwoordelijkheid draagt. De bevindingen van de TEC vormen de grondslag voor de adviezen over de te treffen beveiligingsmaatregelen van de Grote Evaluatiedriehoek aan de ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

In 2000 werden diverse risicoanalyses opgesteld in het kader van grote manifestaties, zoals het staatsbezoek van de Japanse keizer aan Nederland en de viering van koninginnedag in Leiden. Daarnaast vormt de beveiliging van het Joegoslavië Tribunaal en zijn medewerkers een vast agendapunt van TEC en Grote Evaluatiedriehoek.

9.2 Samenwerking binnen het Koninkrijk

De BVD werkt samen met de veiligheidsdiensten van Aruba en van de Nederlandse Antillen. De basis daarvoor is de algemene verplichting in het statuut van het Koninkrijk 'elkander bij te staan'. De BVD-activiteiten in deze sfeer dragen bij aan de professionele versterking van de diensten. Daarnaast gaat de aandacht van de BVD uit naar ontwikkelingen in de overzeese koninkrijksdelen, die repercussies kunnen hebben voor de Nederlandse veiligheidssituatie.

9.3 Internationale samenwerking

Samenwerking met buitenlandse relaties levert een belangrijke bijdrage aan het werk van de BVD. De dienst gaat vanzelfsprekend zeer zorgvuldig met zijn relaties om. De intensiteit van een relatie met buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten hangt af van een aantal factoren, zoals de vraag of een dienst in voldoende mate is ingebed in de overheidsorganisatie van een democratische rechtsstaat. Ook worden professionaliteit en betrouwbaarheid van de buitenlandse relatie beoordeeld. Voorts wordt bezien of juridische bezwaren bestaan tegen het aangaan van de relatie. De BVD moet er uiteraard van kunnen uitgaan dat verstrekte inlichtingen en gegevens uitsluitend worden gehanteerd voor het doel waarvoor ze werden verstrekt en niet worden doorgeleid naar andere diensten, inclusief andere buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

De contacten met buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten zijn verder geïntensiveerd. Daarbij speelden de BVD-liasons in het buitenland een belangrijke rol. Ter verdere structurering van de omgang met buitenlandse relaties is een aantal ambities geformuleerd dat nader richting moeten geven aan de verdere verdieping en verbreding van het internationale netwerk van diensten en overlegplatforms. Dit is te meer actueel geworden in verband met de voorbereiding van de opzet van de inlichtingentaak buitenland.

9.3.1 Europese inlichtingen- en veiligheidsdiensten

De BVD neemt deel aan verschillende informele samenwerkingsverbanden van Europese inlichtingen- en/of veiligheidsdiensten. Binnen deze verbanden vinden werkgroepbijeenkomsten en expertmeetings plaats. Ook in het perspectief van een verdergaande Europese integratie zijn deze multilaterale samenwerkingsverbanden van toenemend belang.

9.3.2 NAVO en WEU

Het NATO Special Committee waarin de veiligheidsdiensten van de NAVO-landen met elkaar samenwerken heeft onder Amerikaans voorzitterschap van gedachten gewisseld over intensivering van de informatievoorziening aan de NAVO, in het kader van een terugblik op het NAVO optreden in voormalig Joegoslavië. NATO Special Committee heeft in 2000 ook gesproken met de Oekraïense diensten over een aantal bedreigingen tegen binnenlandse veiligheid van de NAVO-lidstaten en Oekraïne, zoals proliferatie van massavernietigingswapens en omvangrijke illegale migratie.

De BVD heeft, in samenwerking met het ministerie van Defensie, als National Security Authority in het NATO Security Committee en de NATO Information Sub-Committee, bijgedragen aan de ontwikkeling van het NAVO-beleid voor de beveiliging van bondgenootschappelijk gerubriceerde informatie, in het bijzonder op het terrein van de informatie- en communicatietechnologie. Ook bij de WEU werden de inspanningen aangaande de ontwikkeling van het beveiligingsbeleid op dit terrein afgerond met het instellen van een Security Accreditation Panel. Dit panel ziet toe op de accreditatie van gebruikers van het WEU communicatienetwerk. De BVD fungeert als Accreditation Authority voor de Nederlandse gebruikers.

In december 2000 is de laatste hand gelegd aan de tekst voor een Europese richtlijn gericht op de beveiliging van gerubriceerde informatie binnen de Raad, het secretariaat van de Raad en de lidstaten. De BVD heeft bijgedragen aan het ontwikkelen van deze beveiligingsregels. De tekst is op 19 maart 2001 formeel in de Algemene Raad vastgesteld. Het toezicht op de naleving van de regels binnen de lidstaten is opgedragen aan de National Security Authority en komt hiermee overeen met de wijze waarop dit binnen de NAVO en de WEU is geregeld.

9.3.3 Europese Unie

De BVD neemt intensief deel aan het overleg binnen de Europese Unie over veiligheidsaangelegenheden. Daarbij gaat het in het bijzonder om het overleg in de werkgroepen Terrorisme. In dat kader wordt onder meer een bijdrage aan het halfjaarlijkse EU-terrorisme-dreigingsdocument geleverd.

Het internationale overleg over informatiebeveiliging tussen Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Zweden en Nederland, het zogenaamde G5-overleg, is in 2000 zes keer bijeen geweest. De Nederlandse delegatie wordt door de BVD geleid. Belangrijkste onderwerpen in 2000 zijn de ontwikkelingen op het terrein van de cryptografie in de G5-landen geweest. Hierbij worden nauwlettend de ontwikkelingen, in het bijzonder ten aanzien van de Verenigde Staten van Amerika, op het terrein van de export van cryptografische producten gevolgd en de effecten die dit beleid heeft op het gebruik van cryptografie in de G5-landen. Daarnaast kwamen beveiligingsaspecten met betrekking tot een aantal netwerken die momenteel binnen de Europese Unie

worden ontwikkeld, zoals het EU-extranet en het Primenet, aan bod. Ook neemt de BVD deel aan de vergaderingen van het 'Galileo System Security Board' van het satelliet programma Galileo van de Europese Commissie.

In dit hoofdstuk komen aan de orde de afhandeling van verzoeken om informatie in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur en van klachten over de BVD.

10.1 Verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur

In 2000 ontving de BVD opnieuw een groot aantal verzoeken om inzage in BVD-dossiers. Deze verzoeken kunnen worden ingedeeld in een drietal categorieën:

- verzoeken van personen met betrekking tot eigen persoonsgegevens;
- verzoeken van historici en andere wetenschappers met betrekking tot geschiedkundige informatie;
- verzoeken met betrekking tot persoonsgegevens van derden.

Deze laatste categorie verzoeken wordt altijd afgewezen op basis van artikel 16 van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten en volgens vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. (vgl. de uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, 4 maart 1999 en 10 april 2000).

Bij een beslissing over een verzoek om inzage van het eigen dossier staat voorop, dat iedere informatieverstrekking achterwege dient te blijven als daardoor het goed functioneren van de BVD - en daarmee de veiligheid van de staat - zou kunnen worden geschaad. Dit brengt met zich mee dat bronnen en werkwijzen, en vooral ook het actuele kennisniveau van de BVD geheim dienen te blijven. Er kan dus niet worden meegedeeld of er bij de BVD met betrekking tot actuele dreigingen al dan niet gegevens over iemand zijn vastgelegd. De verzoekers krijgen bij de beslissing een recent jaarverslag toegezonden. Dit opdat zij zich een beeld kunnen vormen van de actualiteit en zo voor zich zelf kunnen beoordelen of hun handelen zou kunnen leiden tot belangstelling van de BVD voor hun persoon. Overigens krijgt de rechter, indien een verzoeker beroep aantekent, altijd inzage in het gehele dossier, inclusief het materiaal waarvan de inzage wordt geweigerd. Dit materiaal wordt aan de rechter overlegd onder het voorbehoud van artikel 8:29, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht (dat wil zeggen ter uitsluitende kennisname door de rechter).

Als naar aanleiding van een verzoek gegevens worden aangetroffen die zijn vastgelegd in relatie tot een maatschappelijke context die met het oog op de taakuitvoering van de BVD niet langer actueel is, kunnen deze in beginsel openbaar worden gemaakt. Overeenkomstig de vaste jurisprudentie worden de documenten waarin dergelijke gegevens zijn vastgelegd ontdaan van gegevens die zicht geven op bronnen en werkwijzen van de BVD, en persoonsgegevens van derden. Al met al gaat het hier om een zeer arbeidsintensieve bezigheid, aangezien de (soms zeer omvangrijke) dossiers bladzijde voor bladzijde onder de loep moeten worden genomen. Ter illustratie zij vermeld dat afgelopen jaar een inzagedossier is vrijgegeven dat uit ruim 1600 bladzijden bestaat.

Ook dit verslagjaar is gebleken dat het vrijwel onmogelijk is verzoeken om inzage binnen de in de Wob gestelde termijn af te doen. Niet alleen het grote aantal verzoeken,

bezwaren en beroepszaken is daar debet aan, ook de complexiteit van de behandeling speelt een belangrijke rol.

De werkvoorraad bestond eind 2000 uit 235 zaken. Het ging hierbij om 123 inzageverzoeken, 77 bezwaarzaken, en 29 beroepszaken, alsmede 6 zaken in hoger beroep.

10.2 Klachten

Bij de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer zijn in 2000 drie klachten ingediend over gedragingen verricht door of onder verantwoordelijkheid van de BVD. Eén daarvan betreft een klacht over vermeend afluisteren door de BVD. De tweede klacht betreft vermeend ontoelaatbaar handelen van de BVD, waardoor de klager een hoog bedrag aan inkomsten zou zijn misgelopen. De derde klacht tenslotte heeft betrekking op een vermeende inbreuk door de BVD op het privé en werkzame leven van betrokkene.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten inmiddels in alle gevallen een reactie gezonden. De commissie heeft zich nog niet uitgesproken over de vraag of er al dan niet sprake is geweest van enige onbehoorlijke gedraging van de BVD.

Behalve bij de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten kunnen klachten worden ingediend bij de BVD zelf, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Nationale ombudsman. Bij deze drie instanties werden in 2000 geen klachten ingediend.

De Binnenlandse Veiligheidsdienst maakt deel uit van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Binnen de kaders van het departement worden op terreinen als organisatie, personeelsbeleid en financiën taken in eigen beheer uitgevoerd. Dit hoofdstuk geeft een uiteenzetting van deze taken.

11.1 De organisatie van de BVD

In het project Inlichtingen Buitenland wordt de nieuwe inlichtingentaak voorbereid. Dit is de taak onderzoek te doen betreffende andere landen ten aanzien van onderwerpen met een overwegend niet-militaire relevantie, die door de minister-president in overeenstemming met de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de minister van Defensie zijn aangewezen. Het doel is met de uitvoering van deze taak te kunnen beginnen zodra de nieuwe WIV van kracht wordt. Daartoe worden gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van departementen die straks als afnemers zullen fungeren. Als voorbereiding op de nieuwe taak was het project het afgelopen jaar sterk gericht op werving, selectie en opleiding van nieuwe medewerkers. Behalve aan de opbouw van expertise en het leggen van gesprekscontacten is veel aandacht besteed aan inpassing in de bestaande organisatie.

Mede naar aanleiding van het onderzoek van de Algemene Rekenkamer naar de bedrijfsvoering van de BVD zijn op verschillende terreinen verbetertrajecten in gang gezet. Daarin is in 2000 veel progressie geboekt. Over nagenoeg de gehele breedte zijn noties ontwikkeld die tot betere borging van de kwaliteit van de bedrijfsvoering zullen leiden. Gaandeweg is ook een begin gemaakt met de toepassing van deze nieuwe inzichten. In 2001 wordt voortgegaan met implementatie, wordt zorg besteed aan verankering en wordt een betere basis gelegd voor structureel onderhoud aan de bedrijfsvoering. De afstemming hierover met de Algemene Rekenkamer en de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten wordt gecontinueerd.

11.2 Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging (NBV)

In juli 1999 besloot de Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (MICIV) het Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging (NBV) onder te brengen bij de BVD. Dit omdat de beveiligingsbevorderende taak van het NBV in het verlengde ligt van de taken van de BVD.

In projectverband zijn voorbereidingen getroffen om die overgang per 1 januari 2001 mogelijk te maken. Op 30 november 2000 heeft de stuurgroep NBV het einddocument overgang NBV vastgesteld. De stuurgroep oordeelde dat met de in het document opgenomen afspraken, in het bijzonder met de ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie, wordt voldaan aan de door de MICIV geformuleerde uitgangspunten. Van een en ander is mededeling gedaan aan het CVIN en de MICIV. Inmiddels is de overdracht per 1 januari 2001 van de verantwoordelijkheid voor de werkzaamheden van het NBV bij Koninklijk Besluit geformaliseerd.

Overeenkomstig de gemaakte afspraken is het NBV in zijn huidige vorm aan de BVD-organisatie toegevoegd. In de tweede helft van 2002 vindt onder verantwoordelijkheid van het hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst met betrokkenheid van Buitenlandse Zaken, Defensie en het NBV een evaluatie plaats. Daarna zal een voorstel voor definitieve vormgeving worden geformuleerd en ter bespreking aan het BIB-beraad worden aangeboden. Bij de evaluatie zal mede betrokken worden het door de secretarissen-generaal van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Buitenlandse Zaken en Defensie ondertekende convenant met betrekking tot de continuering van de NBV-werkzaamheden vanaf 1 januari 2001. De fysieke inhuizing van het NBV in het BVD-pand zal in mei 2001 plaatsvinden.

11.3 Personeel

In 2000 is de BVD gegroeid van 594 naar 650 medewerkers: 221 vrouwen en 429 mannen. Tezamen bezetten zij 608 formatieplaatsen. Tegenover een instroom van 89 medewerkers, bedroeg de uitstroom 39 medewerkers. De groei is veroorzaakt door uitbreiding van werkzaamheden in het kader van de veiligheidsonderzoeken en door de aanstaande wijzigingen als gevolg van de nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten.

In het verslagjaar besteedde de dienst veel aandacht aan de ontwikkeling van het op de BVD toegesneden personeelsbeleid. Binnen de departementale kaders zijn nadere afspraken gemaakt op diverse personeelsgebieden. Zo zijn in het kader van werving en selectie afspraken gemaakt over de vervulling van functies, waarvoor BVD-specifieke eisen gelden. In beginsel komen kandidaten voor dergelijke functies vanuit de eigen gelederen en bestaan er mogelijkheden voor medewerkers om zich daarvoor te kwalificeren. Daartoe wordt onder meer een stelsel van functie- en persoonsprofielen ontwikkeld dat bedoeld is om richting te geven aan ontwikkelingsinitiatieven van medewerkers. Zo nodig worden door de organisatie ook zelf activiteiten gestart om een tijdige bezetting van cruciale functies binnen de BVD te waarborgen. Ook worden er BVD-specifieke opleidingsprogramma's ontworpen en uitgevoerd die zowel functie- als loopbaangericht zijn. In 2001 wordt waar mogelijk fasegewijs het vernieuwde personeelsbeleid ingevoerd in de vorm van praktische instrumenten. Waar nodig worden beleidsvoornemens verder uitgewerkt.

In het najaar is op grond van de Wet veiligheidsonderzoeken gestart met het uitvoeren van herhaalonderzoeken. Voortaan wordt iedere vijf jaar een dergelijk onderzoek uitgevoerd naar de medewerkers van de BVD.

De BVD heeft veel aandacht besteed aan de uitvoering van de ARBO-wet. Zo zijn er binnen de BVD ARBO-contactpersonen aangewezen en opgeleid. Samen met de ARBO-coördinator ondersteunen zij het lijnmanagement bij ARBO-zaken, als werkplekonderzoeken en preventie van Repetitive Strain Injury (RSI). Tevens heeft de Arbo Management Group (AMG) een risico-inventarisatie en evaluatie uitgevoerd naar de ARBO-omstandigheden binnen de BVD. Op grond van de resultaten van dit onderzoek wordt een meerjarenplan ontwikkeld met het doel waar nodig de ARBO-omstandigheden te optimaliseren.

11.4 Informatievoorziening

Alle in 1999 verrichte inspanningen om de geautomatiseerde systemen millennium-bestendig te maken, zijn succesvol gebleken. Direct na de eeuwwisseling zijn de

systemen uitgebreid getest en ook in het normale gebruik heeft zich naderhand geen enkel millenniumprobleem voorgedaan.

Mede als gevolg van het hoge tempo waarin veranderingen onder druk van de millenniumovergang moesten worden ingevoerd, bleek een impuls nodig in het beheer van de geautomatiseerde voorzieningen. Met het uitvoeren van een verbeterprogramma op basis van een tiental projecten is daarin verbetering gebracht.

Ten behoeve van de komst van het NBV is veel voorbereidend werk verricht, zowel voor de technische infrastructuur als voor het gebruik van de algemene BVD-voorzieningen.

In het geautomatiseerde proces voor de veiligheidsonderzoeken is een reeks van urgente wijzigingen aangebracht, waarmee de gesignaleerde knelpunten in de bedrijfsvoering konden worden opgelost.

Het informatiseringbeleid van de BVD is en blijft gericht op de subtiële balans tussen toepassing van innovatieve technieken en producten enerzijds en de noodzaak faciliteiten te bieden die voldoen aan de eisen van beschikbaarheid, betrouwbaarheid en exclusiviteit anderzijds. De BVD wil de kansen die het internet biedt voor het vergaren van informatie uit openbare bronnen niet onbenut laten. De technische mogelijkheden die het internet als operationeel inlichtingenmiddel biedt hebben in 2000 grote aandacht gekregen ter voorbereiding op de nieuwe taken die de dienst bij het in werking treden van de nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdienst krijgt opgedragen.

11.5 Huisvesting

De voorgenomen uitbreiding van de huisvesting van de BVD, die gerealiseerd moet zijn in 2004, kreeg in het jaar 2000 vastere vormen door het opstellen van de verschillende programma's van eisen en wensen.

Het betrekken van de tijdelijke huisvesting ter overbrugging van de bouwperiode is in 2000 niet gerealiseerd. Problemen in de verwervingsfase en een langer dan geplande verbouwingsperiode hebben ertoe geleid dat de tijdelijke huisvesting pas in april 2001 kon worden betrokken.

De verbouwingen ten behoeve van de huisvesting van het Nationaal Bureau Verbindingsbeveiliging in het BVD-pand zijn vergevorderd. Volgens de planning zal het NBV in mei 2001 verhuizen naar Leidschendam.

11.6 Archief

Naar aanleiding van het op 2 november 1999 door de Raad voor Cultuur uitgebrachte advies inzake het BVD-archief met als titel 'Bewaard Voor D'eeuwigheid' is een institutioneel onderzoek gestart. Dit onderzoek, dat plaatsvindt volgens een door de Rijksarchiefdienst ontwikkelde methode, leidt medio 2001 tot een openbaar rapport over de positie en het handelen van de BVD en zijn voorgangers in historisch perspectief. Tegelijkertijd met dit onderzoek wordt een rapportage over de opbouw en de inhoud van het BVD-archief opgeleverd. Deze rapportages beogen een bijdrage te leveren aan een heldere en doorzichtige besluitvorming over het BVD-archief.

In 2000 zijn de meeste archieven van de Regionale Inlichtingendiensten door BVD-deskundigen bezocht. Het doel van deze schouwingen is vast te stellen of de administraties aan de Privacyregeling BVD voldoen.

11.7 Financieel kader

De begroting van de BVD maakt onderdeel uit van de begroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De opstelling, uitvoering en verantwoording van de begroting maken dan ook onderdeel uit van het financiële proces binnen het ministerie van BZK. De financiële middelen binnen de BVD worden voornamelijk ingezet voor betaling van salarissen en bedrijfsvoeringskosten. Daarnaast is sprake van een 'geheime begroting' die de operationele uitgaven van de dienst omvat.

In 2000 zijn extra financiële middelen beschikbaar gesteld voor de taken die verband houden met het onderwerp illegale migratie en het Lockerbieproces. Tevens zijn financiële middelen beschikbaar gesteld voor het aantrekken van extra personeel voor de taakuitbreiding die is voorzien in de nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten.

Voorbereidingen voor de overgang van het Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging per 1 januari 2001 hebben geleid tot verhoogde verbouwings- en huisvestingskosten.

Begrotingscijfers 2000 (realisatiecijfers)

Personeel	É	66,2 mln
Post actieven	É	0,1 mln
Materieel	É	40,1 mln
Geheim	É	4,2 mln
Totaal	É	110,6 mln

Bijlage 1 Kamerstukken over de BVD in het jaar 2000

Kamerstukken

- 22036 Verwijdering en vernietiging van dossiers van de Binnenlandse Veiligheidsdienst
- Nr. 15 Brief van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen d.d. 24 februari 2000 (aanbieding van het advies van de Raad voor Cultuur
- inzake de proefbewerking van het archief van de BVD)
- 25877 Regels met betrekking tot de inlichtingen- en veiligheidsdiensten alsmede wijziging van enkele wetten (Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 19..)
- Nr. 11 Nader verslag (vastgesteld 15 februari 2000)
- Nr. 12 Brief van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties d.d. 26 juni 2000 (notificatie van het wetsvoorstel bij de Europese Commissie)
- Nr. 13 Brief van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties d.d. 25 september 2000 (vertraging tengevolge van de notificatie bij de Europese Commissie)
- 26262 Opsporingsonderzoeken in Nederland van oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid
- Nr. 8 Brief van de Minister van Justitie d.d. 12 april 2000 (antwoord op vragen
- betreffende o.a. de rol van de BVD)
- 26806 Vertrouwen in verantwoordelijkheid / Integriteit van het Openbaar Bestuur / Management- en personeelsontwikkeling Rijksdienst
- Nr. 5 Brief van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties d.d. 12 oktober 2000
- 27186 Verslag van de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten over haar werkzaamheden in de jaren 1998 en 1999
- Nr. 1 Verslag (vastgesteld 31 mei 2000)
- Nr. 2 Verslag van een algemeen overleg (vastgesteld 20 oktober 2000)
- Nr. 3 Motie van de leden Oedayraj Singh Varma en Kant (voorgesteld 14 november 2000) (over de zaak Wilman, verworpen, zie Handelingen II 2000-2001,
- blz. 1700-1702 en 1995-1996)
- 27400 VII Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2001

Nr. 3 Verslag houdende een lijst van vragen en antwoorden (vastgesteld op 10 oktober 2000) (vragen 93 ñ 98 hebben betrekking op de BVD)
Aanhangsel van de Handelingen
van de Tweede Kamer

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 575

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Wagenaar en Timmermans over het Europees openbaarheidsregime.

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 888

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Varma over een onderzoek van de Algemene Rekenkamer naar de bedrijfsvoering van de BVD.

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 935

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Varma over het Centraal Informatie- en Coördinatiepunt Infrastructurele Projecten (CICI).

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 1112

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Halsema over Echelon.

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 1308

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Van Oven en Wagenaar over het Echelon afluistersysteem.

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 1373

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Varma over de maatregelen rond het geplande bezoek van Hare Majesteit de Koningin aan Leiden.

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 1451

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Varma over de activiteiten van de Britse geheime dienst MI5 in Nederland.

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 1546

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Wilders over lange-afstandsraketten.

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 1602

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Van den Doel en Nicolao over het afschaffen van de eis dat agenten het Nederlanderschap moeten bezitten.

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 1663

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Rehwinkel over de Nieuwe Nationale Partij.

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 1754

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Stellingwerf en Van Dijke over de levering van grondstoffen voor biologische wapens.

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 1819

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Vendrik en Oedayraj Singh Varma over het mogelijk onderscheppen van email-verkeer door de BVD.

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 23

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Kant over uitwisseling van gegevens van activisten.

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 168

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Stellingwerf en Rouvoet over gewelddadige acties tegen de bio-industrie.

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 181

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Van Oven en Santi over het uitblijven van een beslissing op een bezwaarschrift inzake het niet verlenen van inzage in een BVD-dossier.

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 285

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Kamp over medische behandeling in Nederland van Koerdische terroristen.

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 307

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Wijn over Turkse en Koerdische terroristen in Nederlandse ziekenhuizen.

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 418.

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Koenders en Apostolou over de rol van Amsterdam bij wapenleveranties.

(NB Verzoeken om informatie staan uit bij het parket van Amsterdam en andere diensten zodat nog niet over alle informatie wordt beschikt voor de beantwoording van de vragen.)

Aanhangsel Handelingen II 1999-2000, nr. 420.

Mededeling op schriftelijke vragen van de leden Verhagen en Van de Camp over de rol van Amsterdam bij wapenleveranties.

(NB zie ook nr. 418.)

Handelingen II 1999-2000, blz. 6281-6284

Antwoorden op mondelinge vragen van het lid Dittrich over rechts-extremistische aanslagen in Nederland.

1 De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is verantwoordelijk voor de Binnenlandse Veiligheidsdienst. De minister stelt de aandachtsgebieden van de BVD vast en wordt door het hoofd van de BVD op de hoogte gesteld van de werkwijze waarop de dienst zijn taken uitvoert. Naast de zaakgerichte contacten, zowel mondeling als schriftelijk, geschiedt dit via de maandelijkse beleidsbesprekingen en de tweemaandelijksse rapportage, die met de minister wordt besproken.

De minister maakt deel uit van de Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (MICIV). Deze commissie, waarin verschillende ministers zitting hebben, coördineert de politieke sturing van de BVD en de Militaire Inlichtingendienst (MID). Op ambtelijk niveau vindt afstemming plaats in het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN).

De minister legt verantwoording af aan het parlement. De Tweede Kamer heeft uit haar midden de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten gevormd, waarmee vertrouwelijk overleg plaatsvindt over zaken die in verband met de veiligheid van de staat niet in het openbaar kunnen worden besproken.

2 Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

De Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (MICIV) wordt voorgezeten door de minister-president. De andere leden van de MICIV zijn de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Defensie, Buitenlandse Zaken, Justitie, Economische Zaken, Verkeer en Waterstaat, en Financiën. De leden van het CVIN nemen aan de vergaderingen van het MICIV deel. Het MICIV komt zo vaak als nodig is bijeen, in de praktijk enkele malen per jaar. Het CVIN bereidt de vergaderingen voor. De taak van het MICIV om beleid te bepalen met betrekking tot de BVD en de MID richtte zich in 2000 vooral op de problematiek rondom het af luisteren van telecommunicatie en de maatregelen daartegen. Daarnaast werd over de nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten gesproken, die bij de Tweede Kamer in behandeling is.

3 Het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

Het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN) heeft tot taak het coördineren van de werkzaamheden van BVD en MID en fungeert als het ambtelijk voorportaal voor het MICIV.

Naast de voorzitter van het CVIN, de secretaris-generaal van het ministerie van Algemene Zaken, maken het hoofd van de BVD, de directeur van de MID en vertegenwoordigers van de ministeries van Buitenlandse Zaken en van Justitie deel uit van het CVIN. Andere ministeries (Economische Zaken, Verkeer en Waterstaat alsmede Financiën) worden uitgenodigd voor CVIN-vergaderingen wanneer zaken die deze ministeries raken, geagendeerd zijn. Het CVIN vergadert in principe maandelijks. Vast agendapunt is de evaluatie van dreiging tegen de nationale veiligheid.

Daarnaast was er in 2000 vooral aandacht voor de nieuwe Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten en werd gesproken over (bijzondere) informatiebeveiliging zeker ook als gevolg van de discussies met betrekking tot het eerdergenoemde Echelon en over de overgang van het NBV naar de BVD.

4 De Tweede Kamer

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties besprak op 4 oktober 2000 tijdens een algemeen overleg de jaarverslagen van de BVD over 1998 en 1999 alsmede de verslagen van de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten over dezelfde jaren.

Bij de behandeling van de begroting van het ministerie van BZK werden diverse vragen gesteld over de BVD-betreffende onderwerpen.

Verder debatteerde de kamer met de minister van BZK over de zaak Wilman en kwam tijdens een mondeling vragenuurtje de aandacht van de BVD voor racistisch geweld aan de orde.

Een overzicht van de schriftelijke vragen die leden van de Tweede Kamer in 2000 over activiteiten van de BVD stelden, is opgenomen als bijlage 1 van dit jaarverslag.

5 De commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

De Tweede Kamer heeft uit haar midden een commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten benoemd waarmee de minister van BZK op basis van volstreekte vertrouwelijkheid operationele aangelegenheden van de BVD kan bespreken. De commissie bestaat uit de fractievoorzitters van de vier grootste partijen.

De commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten ontving in 2000 enkele tientallen malen schriftelijke informatie van de minister van BZK. Bovendien vergaderde de commissie driemaal met de minister. Bij deze vergaderingen is het hoofd van de BVD aanwezig om de commissie desgevraagd gedetailleerde informatie te verstrekken.

De commissie brengt jaarlijks een schriftelijk openbaar verslag uit. Gelet op de noodzaak van geheimhouding van de operationele informatie blijft dit verslag doorgaans beperkt tot een in algemene termen gestelde weergave van de behandelde onderwerpen.

Colofon

Uitgave, productie en redactie
Binnenlandse Veiligheidsdienst
Afdeling Interne en Externe Betrekkingen
Postbus 20010
2500 EA Den Haag

E-mail ieb@euronet.nl
Internet www.minbzk.nl

Vormgeving
Buro van Bergenhenegouwen, Den Haag

Druk
Van Langen Drukwerk B.V., Rijswijk

Mei 2001